

Katedra: Katedra primárního vzdělávání
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

**Reliéf v hodinách výtvarné výchovy na 1. stupni
základní školy**
**Relief in the Visual Art Education
at Primary School**

Diplomová práce: 11-FP-KPV-0067

Autor:
Michaela Kotrbancová (Sobotková)

Podpis:

_____

Vedoucí práce: Mgr. Hana Valešová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
88	27	11	1	15	8

V Liberci dne: 9. 4. 2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Kotrbancová, DiS.**
Osobní číslo: **P08000269**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Reliéf ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Teoreticky zmapovat téma reliéfu z umělecko-historického a výtvarně didaktického hlediska.

Zaměřit se na tradici českého medailérství a mincovnictví ve vztahu k regionu.

Prostřednictvím ankety mezi učiteli 1.stupně ZŠ zjistit:

1. Četnost výskytu hodin výtvarné výchovy, v nichž se pracuje s tématem reliéfu.
2. Nejčastěji používané reliéfní techniky.

Navrhnout nové možnosti řešení, v praxi je ověřit a zhodnotit.

Požadavky:

Prostudování odborné literatury, znalost terminologie oboru, výzkumné šetření, pravidelné konzultace s vedoucí práce.

Metody:

Písemné dotazování.

Vytvoření souboru metodických listů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

PIJOAN, J. Dějiny umění 1-12. Praha: Odeon.

ROESELOVÁ, V. Techniky ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1996. ISBN 80-902267-1

ROESELOVÁ, V. Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 2004. ISBN 80-902267-5-2.

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. Didaktika výtvarné výchovy. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2005, ISBN 80-7290-237-7.

ŠAMŠULA, P. Obrazárna v hlavě 1, 2. Praha: SPL Práce, 1996, ISBN: 80-208-0380-7.

ŠAMŠULA, P., ADAMEC, J. Průvodce výtvarným uměním. Praha: SPL Práce, 1994 ISBN 80-86287-22-x.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Hana Valešová

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

29. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

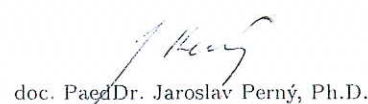
20. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 19. prosince 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Reliéf v hodinách výtvarné výchovna 1. stupni ZŠ
Jméno a příjmení autora: Michaela Kotrbancová
Osobní číslo: P08000269

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Michaela Kotrbancová

Poděkování

V úvodu své diplomové práce upřímně poděkuji paní Mgr. Haně Valešové, Ph.D. za ochotu, vstřícnost, podporu a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala své rodině za veškerou podporu a trpělivost, kterou mi při studiu projevovali. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat panu Roskovcovi a Mgr. Vítkovi za literaturu, kterou mi propůjčili. Byla velmi cenným a důležitým nástrojem při zpracování mé diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na reliéf v hodinách výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ. Práce je rozdělena na 3 části a to teoretickou, výzkumnou a praktickou. V teoretické části jsou popsány definice reliéfu, jeho výskyt, techniky a materiály ze kterých lze reliéf tvořit. Výzkumná část zjišťuje četnost využití reliéfu ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ. Praktická část je stěžejní a zabývá se tvorbou metodických listů, které slouží učitelům k využití ve výtvarné výchově.

Annotation

This diploma thesis is focused on relief in art classes at Primary School. The work is divided into 3 parts - theoretical, research and practical part. In theoretical part are described definition of relief, its occurrence, methods and material from which it is possible to form a relief. Research part finds frequency of use of relief in Art Education. Practical part is focused on creation of guidelines lists used by teachers in Art Education.

Klíčová slova

primární vzdělávání, výtvarná výchova, prostorová tvorba, reliéf, techniky a materiály, metodické listy

Keywords

Primary Education, Art Education, spatial formation, relief, techniques and materials, guidelines lists

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Teoretická část	7
2.1 Co je reliéf?.....	7
2.2 Reliéf v průběhu staletí	12
2.3 Významní medailéři 20. století	18
2.4 Prostorová tvorba ve výtvarné výchově.....	25
2.5 Materiály ve výtvarné výchově.....	28
2.6 Techniky.....	30
2.7 Využití prostorové tvorby ve výtvarné výchově.....	33
3 Výzkumná část.....	34
3.1 Cíle dotazníkového šetření.....	34
3.2 Cílová skupina.....	36
3.3 Metoda získávání a sběru dat.....	37
3.4 Analýza sběru dat.....	38
3.5 Vyhodnocení výzkumného šetření.....	40
3.6 Shrnutí výzkumného šetření.....	56
3.7 Závěr výzkumného šetření	57
4 Praktická část	58
4.1 Metodické listy.....	59
4.2 Postup při tvorbě metodických listů.....	70
4.3 Realizace vybraných metodických listů.....	71
4.3.1 Popis realizace metodických listů.....	72
4.3.2 Reflexe a sebereflexe odučených metodických listů	74
4.3.3 Metodické obtíže.....	78
4.3.4 Doporučení pro praxi	79
5 ZÁVĚR	80

1 Úvod

V diplomové práci se budu zabývat reliéfem. Téma reliéfu jsem si vybrala na základě vlastní zkušenosti, kterou jsem načerpala na Střední umělecko-průmyslové škole a Vyšší odborné škole v Jablonci nad Nisou, kde jsem absolvovala vzdělání s maturitou v oboru rytectví. Dále jsem studovala na této škole vyšší odborné vzdělání v oboru ražené medaile a mince na stejné škole, která mi byla motivací a vzorem pro tvorbu diplomové práce. Reliéf je v současnosti ve výtvarné výchově málo využívaný, proto bych chtěla ukázat, jak lze s reliéfem pracovat i na základních školách.

Cílem mé diplomové práce bude představit reliéf jako takový a ukázat alternativní možnosti práce s ním. Navrhnou 10 námětů a reliéfních technik, které by mohly být učiteli využívány. Metodické listy, které budou součástí diplomové práce, budou v praxi ověřeny a reflektovány.

Práce se skládá ze tří částí teoretické, praktické a výzkumného šetření. V teoretické části vysvětlím, co znamená pojem reliéf, jak se projevoval a vyvíjel během staletí. Dále se budu věnovat minci, medaili i plaketě a zmíním pár významných umělců 20. st., kteří se medailemi zabývali. Uvedu náměty a techniky, s nimiž lze pracovat na základní škole ve výtvarné výchově. Prostorová tvorba, do které patří zmiňovaný reliéf, teorii uzavře.

V druhé části sestavím jednoduchý dotazník s osmi otázkami. Jejich úkolem bude zjistit, zdali učitelé na základní škole pracují ve výtvarné výchově s reliéfem, a jak často se věnují prostorové tvorbě. Budu zjišťovat, proč reliéf do hodin zařazují, a proč nikoliv.

Třetí část diplomové práce je stěžejní kapitolou, kde představím deset metodických listů. Vypracovala jsem je samostatně a nechala je ověřit v praxi. Metodické listy jsou vytvořeny tak, aby si v nich učitelé našli náměty různého stupně obtížnosti. Popíšu ty metodické listy, které byly v praxi ověřeny a zároveň budou v závěru reflektovány.

2 Teoretická část

Teoretická část se zabývá určením definic vysvětlujících co je reliéf. Dále se bude zabývat výskytem reliéfu v historickém kontextu. Současně v této kapitole přiblížíme minci, plaketu a medaili, jejich specifika a způsob výroby. Dále nelze zapomenout na několik významných medailérů, kteří působili nebo působí v České republice. Také zmíníme reliéf ve výtvarné výchově, materiály a techniky, které využíváme při tvorbě reliéfu v praxi.

2.1 Co je reliéf?

Definice reliéfu

Podle Trojana a Mráze (1990, s. 167) je reliéf: *„plošné sochařské dílo, dosahující iluze prostorovosti a objemovosti redukovanými plastickými tvary, je určen pro frontální pohled, buď ze základní plochy nepatrně vystupuje (bas-relief), nebo je do ní vhlouben (en creux), vysoký reliéf se nazývá hautrelief.“*

Reliéf podle Schejbala a Jungmannové (2002, s. 348) je: *„plastika nepředstavující samostatné sochy, jedná se o sochařské dílo, které plasticky vystupuje z povrchu, na němž se nachází. Podle objemu se může dělit na vysoký reliéf (postava vystupuje víc než polovinou svého objemu), nízký (postava vystupuje částečně) a střední (postava vystupuje z povrchu polovinou své tloušťky).“*

Baleka (1997, s. 306) uvádí, že reliéf je *„obor sochařství, v němž figury, zvířata, rostliny, architektura a věci, případně nepředmětné tvary, jsou zpodobeny plasticky nebo skulptivně tak, že zůstávají spojeny se základní plochou materiálu, na němž jsou rozvinuty. Tato plocha může být zakřivena, např. po obvodu vázy, hlavice, podle výklenku apod. Reliéf má pouze průčelní pohled, jemuž je pojetí tvaru a prostoru podřízeno. Může být nízký, vysoký nebo glyptický. Někdy je rozlišován ještě poloreliéf. Každý z nich může být použit pro všechny sochařské hmoty. Všechna prostorová pojetí mohou být uplatněna v díle i zároveň.“*

Mince, plaketa, medaile

Mince, plakety a medaile řadíme mezi reliéfy. Mezi mincí, medailí a plaketa jsou rozdíly. Mince má nominální hodnotu, medaile a plaketa pamětní hodnotu, přičemž u medaile je využit reliéf z obou stran a na plaketi se reliéf využívá jen z jedné strany.

Mince

Mince má v dnešní době zpravidla jen nominální hodnotu. Považuje se za běžné oběživo, tedy platidlo. Dělí se na líc (avers) a rub (revers). Heraldický popis dle pravidel popisuje části mince ze strany objektu a považuje minci při levé straně pozorovatele za pravou a naopak. Vlastní popis mince začínáme od středu k okraji. V této kapitole vycházíme z publikace Moravce (2011).

Tvar a hrana mince

U oběžných mincí je hrana důležitá pro rozlišení zrakem a hmatem. U sběratelských mincí mají význam pouze dekorativní. Tvary mince se běžně razí:

- kulaté
- hranaté
- trojúhelníkové
- čtyřhranné
- obloukové (prolamované)
- tzv. španělský květ

Hrana mince bývá technicky zpracovaná a je dána druhem nebo nominální hodnotou. Hrany se upravují různým způsobem. Úpravy se vyrábějí pomocí ražebního kroužku při samotné ražbě. Hrany se dělí na tyto:

- hladkou
- pruhovanou
- střídavě hladká a střídavě pruhovaná
- hrana hladká s vlisem
- hrana s rýhou

- hrana s reliéfem
- hrana s fasetou

Výroba mince

Moravec (2011, s. 15) výrobu mince stručně popisuje tak, že „*výrobním postupem se stručně označuje způsob, jakým se provádí příprava a vlastní ražba mincí.*“

Normální ražba

Mince jsou raženy z klasických razidel a z klasických střížků. Raznice se kalí a poté se upravují do nepatrného lesku nebo matu. U běžného oběživa je manipulace se střížky a raznicí normální. Mince se razí v automatických strojích s velkou rychlostí.

Lesklá ražba

Mince se razí na standardní střížky z raznice do středně vysokého lesku.

Matná ražba

Mince se razí z matových raznic a mohou být připojeny i matované střížky. Obě kombinace se využívají velmi zřídka. Mat se tvoří opískováním razidel, velmi jemným pískem.

Proof

Podle Moravce (2011, s. 16) je proof: „*ražba na leštěné nebo vysoce leštěné střížky z razidel, jejichž pole je vysoce leštěno a reliéf matován. Mincím raženým tímto postupem se v samostatné ražbě, ale i v přípravných a závěrečných etapách věnuje největší pozornost.*“

Medaile

Medaile je odjakživa kruhovitého nebo oválného tvaru. Razí se při významné události, na její památku, případně na počest někoho, kdo si to zaslouží. Medaile je zdobená po obou stranách reliéfem. Člověk má zpravidla medaile spojené se sportem, protože sportovní soutěže jsou vždy ohodnoceny zlatou, stříbrnou a bronzovou medailí.

Medaile jsou také využívány při vyznamenáních, při oceňování významné osoby, která se zasloužila o velký čin naší historie.

Výroba medailí

Medaile vznikají díky medailérovi. Medailér musí být sochař a umělecky nadaná osobnost. Zhotovuje reliéfní obraz na rubové a lícni straně. Medaile se vyrábějí různými pracovními postupy, zpracovávají se litou nebo raženou cestou. Následující informace vycházejí ze zdroje (Ražba).

Litá medaile

U lité medaile je počáteční návrh vytvořen z vosku. Zdroj (Ražba) popisuje výrobek z vosku takto: „*voskový originál je vlastně jediným výchozím exemplářem budoucí medaile. Vosková plastika je opatřena ještě zvláštní konstrukcí, rovněž voskovou. Ta bude v pozdějších fázích sloužit jako prostor k nalévání rozžhaveného kovu. Všechny vosk bude vytěsněn teplem a nahrazen pevným materiálem*“. Litá medaile se odlévá z bronzu a celý pracovní postup trvá několik desítek hodin.

Ražená medaile

Z originálního výtvaru se nejprve vytvoří sádrový odlitek. Ten slouží jako předloha při rytí do raznice. Před ražbou je třeba zhotovit horní i spodní část raznice. Raznice se vyrábí buď ručně, nebo je použit stroj, který raznice vyrobí z voskových modelů. Při ražbě je důležité, aby byla raznice tvrdá, ale zároveň pružná, proto se pro tento účel používá ocel.

Medaile versus mince

Nejsrozumitelnější popis medaile a mince se zdá být z internetového zdroje (Ražba), kde uvádějí, že „*všechny mince a medaile se označují jako numizmatické exempláře či numizmaty, ať se jedná o sběratelské mince nebo pamětní medaile. Základní vlastnosti, jimiž se mince vyznačují, jsou nominální hodnota, rok emise a název emitenta. Představují zákonné platidlo. Účelem pamětní medaile je pak zvěčnit významnou osobnost nebo událost, přičemž medaile nejsou zákonnými platidly a emitovat je může libovolná instituce nebo soukromá osoba. Medaile mohou být provedeny jak mincovní technikou, tak odléváním. Medailérství je dvojčetem mincovnictví. Snad dvojče-*

tem více hýčkaným, neboť je také více uměleckou tvorbou. Medaile nemají směnnou hodnotu a dnes je medailérství ryze uměleckou tvorbou, byť jsou mnozí výtvarníci také zdatnými řemeslníky.“

Plaketa

Plaketa může být využívána jako připomínka významné události, ale i jako ocenění mimořádného výkonu. Rozdíl mezi plaketou a medailí je takový, že medaile pokrývá reliéf z aversu a reversu. Plaketa je reliéfem zdobená jen z jedné strany.

Podle Baleky (1997, s. 276) je plaketa „*nízký reliéf zpravidla čtvercového nebo obdélníkového tvaru, zřídka kdy kruhový nebo oválný; je blízká medaili, má reliéfní avers. Termín vznikl až v 19. stol., počátky plakety splývají se vznikem medaile, s níž se souběžně slohově vyvíjela.“*

Dále Baleka (1997, s. 276) tvrdí, že „*formát plakety poskytuje sochaři větší kompoziční volnost a doposud se udržuje jako pamětní reliéf.“*

2.2 Reliéf v průběhu staletí

Umění, ve kterém lze nalézt reliéf, můžeme objevit v dávné minulosti. Lidé využívají reliéfní techniky již od pravěku. Začínali kreslením a rýpáním do pískovcových zdí, do dřevěných destiček či kůry, později reliéfem zdobili honosné stavby i menší pamětní desky. V poznávání reliéfu začneme od pozdní gotiky, tj. od konce 14. století, aby nebyly zaplněny spousty stran o historickém vývoji reliéfu. Informace o reliéfu v průběhu staletí jsou čerpány z publikace Matějčka (1948).

Pozdní gotika

Reliéf se prolíná do všech etap nové doby. Mohl zasahovat i mnohem dál do středověku, do umění románského, gotického nebo umění byzantského, tak i do sklonku 14. století, které je označováno dobou mohutných staveb. V nové době se lidé odklánějí od křesťanství a v důsledku toho budují méně monumentální stavby. Lpí na zevnějšku a na pozemském životě. Na počátku 15. století užívá člověk více smyslů k poznání a začíná uplatňovat světový názor na základě poznatků a vlastních zkušeností.

Renesance

V období renesance, která měla vliv na umění od první čtvrtiny 15. století do sklonku 16. století, byly tvořeny jedny z nejkrásnějších uměleckých děl a staveb. Renesance znovuobjevuje hodnoty klasické antiky. Reliéf se nejvíce vyvíjel v úzké souměřitelnosti s architekturou. Sochařství má snahu přiblížit se skutečné pravdě výrazu, krása není pouze otázkou nápodoby a dobového humanistického zájmu. V architektuře se uplatňovaly dekorativní renesanční prvky. Od počátku 16. století se využívají v rámci smíšených ornamentů prvky pozdně gotické a arabské. Cizopasně bující dekorace plasticky pohlcovaly nové motivy ještě tehdy, když se již uplatňoval tu a tam výzdobný systém renesanční v čistých tvarech.

Ve Florencii v dómu Santa Maria del Fiore, byly vyzdobeny dveře reliéfem. Dnes jsou dveře nazývány „Rajská dveře“. Toto velkolepé umělecké dílo, na které se jezdí dívat lidé z celého světa, vytvořil Lorenzo Ghiberti.

Obr. 1 „Rajská brána“

Baroko

Do umění se dostává tělesná forma, ta přejímá službu výrazového záměru. Lidské tělo je vyjadřovatelem nitra. Křečovitě napnuté svaly a šlachy jsou v sochařství i malířství napínány až do krajnosti. Výrazná mimika tváře dokresluje stav duše. Často se též využívá bohatá drapérie. V sochařství převažovala v interiérech modelace kamene, dřevořezba, ale i modelování ve štuku. Baroko je označováno jako dekorativní nádhera, vrchol, hloubka plastického výrazu, dokonalost nebo dvorská elegance. V tomto období se reliéf využívá, jak v plastice zdobné, tak i v plastice pomníkové a portrétní.

19. století

Umění 19. století je označováno za vlastní vývoj umění. Jediná tradiční slohová síla, která poutala umění aspoň v začátcích, byl klasicismus. Typickým sochařským materiálem používaným pro výrobu pomníků, byl bílý mramor. Za středisko sochařského neoklasicismu byl považován Řím.

Realismus byl ve všech svých vývojových obdobích nejmocnější silou umění 19. století. Tvorba památníků a pomníků oslavovala velké armády a impéria obnovou římských typů pomníkových sloupů s náměty z běžného života. V Itálii a Španělsku upadala sochařská práce buď do napodobování vzorů francouzských, nebo do tvarově neukázněného naturalismu. Důraz je v tomto období kladen na malebnost a plastiku v pozadí, ale též na egyptské a antické vzory.

Impresionismus vytváří světlem modelovanou, případně náladovou plastiku, zdůrazňovanou drobnými výstupky a prohlubněmi.

20. Století

V umění 20. století se ujalo mnoho slohů, reliéf měl zastoupení v každém tomto období. Nejlepší rozdělení uměleckých směrů 20. století se zdá být z internetového zdroje (Wikipedie) a z tohoto zdroje čerpáme v další kapitole.

Secese

V secesním slohu se nejvíce vyjmají dekorativní prvky a ornamentálnost spolu s vlnitými křivkami, které se využívají při ztvárňování přírodních motivů. Reliéf je v tomto období zastoupen převážně v architektuře ve formě dekorativní. Dále ho můžeme spatřit na pomnících a sousoších jako například na pomníku sochy Jana Husa od Ladislava Šalouna.

Obr. 2 Šaloun: „Socha mistra Jana Husa“

Kubismus

Je avantgardní umění nového směru. Umění je pojímáno novým revolučním způsobem, kde má reliéf také své zastoupení. Kubistické sochařství v architektuře zastupují dekorativní tvary, které vycházejí z geometrické strohosti. Tento způsob výzdoby je prezentován například na Učitelských domech v Praze.

Obr. 3 „ Učitelské domy“, Praha

Novoklasicismus

V období novoklasicismu autoři využívají klid, stylovou a tvarovou kázeň. Typická je vyvážená kompozice autoři znázorňují jemnými tvary, které jsou přesné a precizní. Hladkost a jemnost využívají sochaři při své tvorbě a rádi se navracejí k prvkům klasicismu a antickému stylu.

Expresionismus

Expresionismus se v sochařství vyznačoval napětím a klenutým objemem. Sochaři rádi využívali nadsázky a deformace. Představitelé expresionistického sochařství v Čechách jsou např. Jan Štursa, Otto Gutfreund.

Futurismus

Hlavními znaky futurismu byly pohyb, rychlost, síla a destrukce. Krása se prolíná do technické civilizace. Nejvýznamnějším představitelem sochařství je Umberto Boccioni.

Obr. 4 Boccioni: „Jedinečné tvary prostorové kontinuity“

2.3 Významní medailéři 20. století

Ve 20. století byla spousta výtvarníků, kteří se věnovali navrhování a rytí medailí. Umělec, který dokázal vyrýt razidla pro mince, byl zároveň i potencionálním medailérem. Z nich je v této práci zmíněno sedm medailérů, kteří patří mezi nejznámější. Informace je čerpána z publikace Haimanna (2006).

Stanislav Sucharda

(1866- 1916)

Působil jako sochař a medailér v Praze na AVU, kde vedl nově zřízenou medailérskou školu. Je autorem řady monumentálních alegorických plastik. Jejichž dekorativní pojetí záviselo na tom, pro jakou architekturu byly monumenty připravovány. Medaile, plastiky a plakety se vymykají běžným kompozicím, jeho práce jsou zajímavé a jiné. Často používá plošnou dekorativní modelaci. V jeho dílech se prolíná symbolistní tematika se secesní stylizací.

Obr. 5 Stanislav Sucharda

Otakar Španiel

(1881- 1955)

Jeden z nejvýznamnějších medailérů, který žil na přelomu 19. a 20. století v Praze. Studoval na SUPŠ v Jablonci nad Nisou. Pro tuto školu je to čest a hrdost, nosit pod křídlem jméno takového významného medailéra. Byl na studiích ve Vídni, a když se vrátil zpět, studoval AVU pod vedením J. V. Myslbeka. Školu opustil předčasně a odjel roku 1904 do Paříže, zde žil až do roku 1912. Za tuto dobu v Paříži vytvořil na stovky medailí, plaket a reliéfů. Po návratu do Prahy pracuje na AVU a vede speciální medailéřskou školu. Podílel se na obnově mincovny v Kremnici po vzniku ČSR. O. Španiel byl autorem prvních československých mincí. Zprvu se v jeho tvorbě objevuje vliv impresionismu, ale v pozdější době přešel k realismu.

Otakar Španiel: Ústřední spolek živnostníků moravských v Brně 1909

Otakar Španiel: 50. výročí položení základního kamene Národního divadla 1918

Obr. 6 Otakar Španiel

Jiří Hrcuba

(1928)

Narodil se v Harrachově, ale celý život působí jako sochař, glyptik a medailér v Praze. Vyučoval na VŠUP nejprve jako asistent, poté jako docent. Zúčastňoval se úspěšně všech soutěží týkajících se československé mince. Věnoval se autorskému umění, tvořil volné plastiky a věnoval se rytému sklu. Jiří Hrcuba patří mezi nejúspěšnější rytce československých a českých mincí. Jeho díla jsou charakteristická svým kultivovaným výrazem.

Jiří Hrcuba: 70. výročí ČNS 1989

Obr. 7 Jiří Hrcuba

Jaroslav Bejvl

(1941)

Ze začátku své praxe působil jako designér v Kamenickém Šenově, kde se podílel na realizaci osvětlení do vládních budov, paláců a divadel. Tvorbě medailí se věnoval nejprve privátně z potřeby tvořit, ale na začátku 80. let se účastnil soutěží, ve kterých se mu dostalo úspěchu. Má cit pro detail spojený s pečlivostí a dokonalostí.

*Jaroslav Bejvl: 200 Kč 2005 Mikuláš
Dačický z Heslova*

Obr. 8 Jaroslav Bejvl

Ladislav Kozák

(1934- 2007)

Narodil se v Hranicích u Semil. Působil jako sochař a medailér v Praze. Nejprve studoval SUPŠ Turnov, poté VŠUP u K. Štipla. Pro ústav bytové a oděvní kultury navrhoval dekorativní sklo. Jako medailér se představil veřejnosti v roce 1969.

Ladislav Kozák: Michael Thonet 2003

Obr. 9 Ladislav Kozák

Vladimír Oppl

(1953)

Působí jako sochař a medailér v Praze. Po studiích byl deset let odborným asistentem. Od konce 70. let se věnuje především medailéřské tvorbě a drobným plastikám.

*Vladimír Oppl: 85. výročí založení ČNS,
100 let české secese, 2004*

Obr. 10 Vladimír Oppl

Jitka Jelínková

(1972)

Působí jako sochařka a medailérka v Jablonci nad Nisou. Vystudovala VŠUP pod vedení Jiřího Harcuby. Nyní působí na Střední umělecko-průmyslové škole a Vyšší odborné škole v Jablonci nad Nisou.

Jitka Jelínková: Ě. V. Sládek 1992

Obr. 11 Jitka Jelínková

2.4 Prostorová tvorba ve výtvarné výchově

Prostorovou tvorbu ve výtvarné výchově popisuje Roeselová (1996) následujícím způsobem.

Výtvarné činnosti se dělí na tyto:

- plošné
- prostorové
- časoprostorové

Prostorové vnímání, kterým se zabýváme, zachycuje vlastnosti povrchů a objemů. Děti si vytvářejí již v raném věku představivost při stavbě lega nebo jiných stavebnic. Tyto hry vedou děti ke skládání reálných objektů, pomáhají jim při seberealizaci a rozvíjejí abstraktní myšlení a fantazii.

Prostorové cítění je soustředěné vnímání prostředí, ve kterém žijeme. Děti pozorují předmětové proměny a ve výtvarném přepisu mohou své představy vyjádřit pomocí výtvarných technik. Tyto proměny se uplatňují v modelování a jiné prostorové tvorbě.

Existují dva způsoby prostorového vyjádření:

- volné
- reliéfní

Skulptivní modelování

Skulptivní modelování znamená odebírání materiálu. Při této činnosti musíme vědět, jaký bude náš jasný sochařský záměr. Zde je zapotřebí fyzická síla a manuální zručnost.

Mezi vhodné materiály skulptivního modelování patří:

- Polystyren- vytváří mnoho zbytkového odpadu, proto není využíván tak často.
- Pórobeton- vhodný pro přiblížení sochařské práce z kamene.
- Kombinace sádry a jiných materiálů je možné využívat pro školu. Obtíže jsou v odlévání. Složitě je to pro děti i pro učitele.

- Práce s měkkým pískovcem je podobná jako skulptivní odebírání pórobetonu. Práce vyžaduje dostatek zkušeností a fyzické síly.

Tvarování materiálu

Zpočátku žák přijímá materiál v dané podobě. Později do něj zasahuje a vtiskuje mu nový vzhled. Roeselová (1996, s. 166) uvádí, že *„plastika může být řešena v reliéfním nebo prostorovém pojetí. Reliéfní zpracování je jednodušší, protože dovoluje více se soustředit na výtvarné vyznění materiálu, nikoli na nosnost a stabilitu zamýšlené kompozice. Prostorové pojetí vyžaduje optimální spojení výtvarných a technologických otázek. Je velká možnost materiálů pro tvarování a mnohem se svými účinky liší.“* Ve využití pro tvarování je nejlepší zařadit do výuky papír, což by mělo být neoddelitelnou částí výtvarné výchovy. K fixaci papírové plastiky se využívá lepidlo, lepicí páska nebo motouz.

Modelování z hlíny

Při seznamování s prvními pokusy modelování z hlíny, se dají využívat různé postupy:

- Hra s hlínou
- Otiskování netradičních nástrojů, které v hlíně vytvářejí reliéfní stopy
- Stopa zůstává na povrchu
- Smíchávání hmot materiálu
- Promítnutí abstraktních představ do hlíny
- Přepis reálné zkušenosti
- Pokus o figurální a plastickou tvorbu
- Reliéfní redukce výšek

Vybavení dílen

V dílnách by měla být tekoucí voda, omyvatelný nábytek, manipulační stoly, police na materiál a pomůcky, arborum na dětské práce. Dále je zapotřebí drobný výtvarný materiál např. tužky, pera, temperové barvy nebo pastely. Žáci si ho shánějí sami. Společně obstarávají materiály a pomůcky, které se využívají jen občas. Mohou to být rydla, modelovací hlína, tiskařské barvy, motouz, ředidla, role balicího papíru, plechovky běloby (té je nejvíce zapotřebí), tuše, inkousty, dráty, pletivo, polystyren, lino, pórobe-ton, a jiný materiál.

Nové nástroje

Nástroje zanechávají různé druhy stop. Ty bývají plynulé, kratší či delší. Nástroje s materiálem vytvářejí záznam procesu, na němž se podílí invence a fyzické možnosti žáka. Nástroje mohou reliéfní tvorbu obohatit o nové poznatky a zkušenosti se strukturami, které lze poznávat a hledat v nich nové a zajímavé tvary.

2.5 Materiály ve výtvarné výchově

Používané materiály ve výtvarné výchově mají charakteristické vlastnosti a kvality. Jejich využití ve výtvarné tvorbě pomáhá otevřít dětskou fantazii, výtvarně se rozvíjet a hrát si. Pokud pracujeme s nezvyklými materiály, většinou využíváme odpad, který už nikdo nepotřebuje. Takové materiály skladujeme a během roku sbíráme, aby byly použitelné zrovna tehdy, kdy budeme chtít nové techniky zařadit do výtvarné výchovy. Výběr materiálů a technik, které budeme zpracovávat, volíme dle věku dětí a jejich fyzických schopností. Dětem mladšího školního věku vyhovují spíše měkčí materiály, s postupem času můžeme přidávat obtížnější materiály a způsoby zpracování.

Materiály

Podle Nedvědové a Zatloukalové (2000) je materiálů, které lze využít ve výtvarné výchově nekonečně mnoho. Pro výtvarnou výchovu obsahující prvky sochařství a tvorbu reliéfu nebo menších plastik, můžeme využít tyto materiály.

- jíl
- písek
- sochařská hlína
- fimo
- plastelína (modelína)
- modurit
- pórobeton
- polystyrén
- domácí modelína
- těsto
- aquaplast

Dalším dostupným a ve škole dobře využitelným materiálem je sádra. Sádra má mnoho způsobů využití. Z mokré sádry můžeme modelovat, kaširovat, reprodukovat plastické povrchy, ale nejvíce se využívá na odlévání plastických prací.

Mezi přírodní materiál, který je snadno dostupný, řadíme dřevo. Dřevo se ve škole využívá pro výtvarné hry, děti ho mohou různě dotvářet. Vznikají reliéfní i prostorové objekty. Dřevo musí být z měkkého stromu, aby bylo lépe opracovatelné.

Soudobé výtvarné materiály

Podle Roeselové (1996, s. 204/205) soudobé výtvarné materiály „*obohatily rejstřík vyjadřovacích prostředků malby hustými nánosy barev, přidanými hmotami a vlepými plastickými prvky. Jiné podněty nových materiálů převzalo sochařství v uplatnění skla, drátu, plexiskla, plechu a později i papírů.*“ Dále Roeselová (1996, s. 204/205) uvádí, že „*kombinace materiálů a způsob jejich opracování dnes směřují až k magickým destrukcím.*“

Plošné materiály

Nejčastěji se využívá tvarování kovové fólie, která je poddajná a zvládnou s ní pracovat i menší žáci. S alobalem se dá zacházet jako s papírem, tím mají žáci možnost dalšího zpracování, stříhání, trhání, mačkání atd. Práce s kovovou folií je velice jednoduchá. Při kombinaci negativních a pozitivních linií v tomto materiálu vzniká reliéf.

Práce v sochařství

V sochařství se vytvářejí např. otisky do hlíny. V sochařské práci lze vytvářet sochy z drátů a provázků. Dále se do sochařské práce zahrnuje dětmi velmi oblíbená frotáž, která zkoumá a zaznamenává změny povrchu. Při zařazování sochařské práce do hodin výtvarné výchovy se děti setkávají s novými hmotami: laky, parafíny, polystyrenem, pórobetonem, molitanem a umělými pryskyřicemi. Seznámením s těmito novými materiály se žáci přibližují k modernímu světu a využívání dostupných materiálů kolem nás.

2.6 Techniky

Cílem učitele je seznámit děti ve výtvarné výchově s množstvím různých technik. Dítě by se mělo od prvních pokusů učit hledat vlastní názor na výtvarné dílo, což při osvojování základů technik či postupů, přináší rozvoj dovedností ovládat materiály a nástroje. Je-li to možné, provede žák samostatně volbu techniky, to ale vyžaduje takový námět, který má univerzální charakter. Nezkušenému dítěti vychází učitel vstříc. Vyjádření kterékoli techniky ukazuje na typologickou orientaci dítěte. Pokud žák nedokáže samostatně objevit reliéf, koláž a linoryt, musí ho učitel s těmito postupy seznámit. U osvojování technik záleží na tom, jak učitel k nové látce nebo materiálu přistupuje. Mnoho technik, které učitel klade na žáky, v nich vyvolávají strach a nejistotu, čímž se často potlačuje jejich zvědavost, aktivita a zájem. Je zde nebezpečí, že můžeme negativně ovlivnit dětské sebevědomí, proto je třeba hledat takové metody, abychom těmto reakcím předcházeli. Techniky a materiály by děti měly zvládnout tak, aby intuitivně věděly, jakou má materiál schopnost, jak vyzní a jaká je stopa nástroje. K tomu děti potřebují spoustu času. V této kapitole vycházíme z publikace Nedvědové a Zatloukalové (2000), které nám techniky svým popisem přiblíží.

Asambláž

Podstatou této techniky je skládání a spojování jednotlivých prvků z mnoha často různých materiálů. Tyto materiály musíme poskládat na podložku, sestavit kompozici a zkoušet, co by bylo pro náš výtvar nejvhodnější. Prvky fixujeme lepidlem, stloukáním, šitím, svazováním atd. Některé prvky fixovat pevně nemusíme, můžeme využít variabilnost s vyměnitelnými částmi. U asambláže můžeme zpětně rozebrat takové objekty, které nebudou pevně zafixovány.

Frotáž

Tato technika přenáší otisk z reliéfní podložky, což se provádí měkkou tužkou na papír. Frotovat lze i na měkké materiály jako jsou hliníkové folie aj.

Muchláž

Je technika, při které se nejprve zmuchlá papír a poté se znovu rovná. Ve struktuře takového papíru hledáme dle fantazie různé motivy, přehyby a linie. Je to dětmi velmi oblíbená aktivita, která nabízí velký prostor pro představivost.

Vtlačovaný reliéf

Vtlačování drobného materiálu se zajímavou strukturou do silnější papíroviny, která musí být vlhká. Když papírovina částečně zaschne, můžeme předměty vyndat a reliéf dosušit. Tímto způsobem tvoříme přechod od plošné práce k plastickému tvaru. Otiskovat můžeme vlastní tělo, části těla i různé materiály s pozoruhodným povrchem.

Reliéf z proužků papírů

Nedvědová, Zatloukalová (2000, s. 86) popisují reliéf z proužků papírů tak, že *„z delších papírových proužků, širokých asi 1-2 cm slepíme obrys jednoduchého motivu (figurálního, dekorativního aj.). Vzniklý uzavřený tvar postupně vyplňujeme kroužky, obloučky, elipsami, kapkami, spirálami a jinými prvky, které tvarujeme stáčením papírových proužků a spojujeme mezi sebou lepením.“*

Textil v plastice

Dobře se tvoří z gázy, u které jdou snadno vytahovat nitě, a tím se narušuje její povrch. Části gázy lze vrstvit, tak jí můžeme zařadit do reliéfu ve výtvarné výchově. V kompozicích děti potom hledají různé tvary, zvířátka a jiné obrazce, které jim kus gázy představuje. Obrysy se dotvářejí různými provázky, vlnou, oči korálky. Dále podle Cikánové (1996, str. 33) se textil může využít mnoha způsoby, při kterých *„vznikne zajímavý stínový obraz, který vynikne v průsvitu, stisknutý mezi dvěma skly.“*

Neklasické postupy

Neklasické výtvarné postupy jsou experimenty s klasickým i neklasickým materiálem. Roeselová (1996, s. 202) říká, že *„rejstřík nových možností je nevyčerpatelný. Nezvyklé nástroje, materiály a výtvarné postupy, lze již od dětských let poznávat prostřednictvím výtvarných her. Lákají spontaneitou, která podporuje chuť vynalézavě experimentovat. Dále se významně uplatňuje v období tzv. krize výtvarného projevu, kdy pomáhají uvolnit zábrany, související s výtvarným podáním.“*

Mezi neklasické postupy patří například:

- Tvorba na náhodu- dadaismus
- Tvorba z našeho podvědomí- surrealismus
- Využívání materiálních kontrastů
- Využití fotografie, pop-art

Spontánní zapojení dětí do tvorby ve výtvarné výchově, spočívá v zařazení vhodného tématu. Učitel musí mít vůči novým aktivitám dobré znalosti. Nemělo by se spojovat více akčních postupů v jedné vyučovací hodině, zde hrozí, že učitelův spěch povede k nízké soustředěnosti žáků. Pro vytvoření potřebné atmosféry, musí učitel podporovat sebejistotu žáků.

2.7 Využití prostorové tvorby ve výtvarné výchově

Reliéf je málo využívanou technikou ve výtvarné výchově. Lze konstatovat, že je reliéf velmi časově náročný. Pro jeho realizaci je zapotřebí velké spektrum nástrojů, které nejsou běžným vybavením každé školní dílny. Materiál využívaný v prostorové tvorbě je hůře dostupný a finančně náročnější. Právě to může být důvodem, proč je reliéf málo využívanou technikou na základních školách.

3 Výzkumná část

Tato kapitola popisuje terénní sondu, jejímž cílem bylo zjistit, zda učitelé využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy, v jaké formě a časovém rozsahu.

Velmi častou metodou pro sběr dat je dotazník. Otázky se mohou týkat jak vnějších, tak vnitřních jevů. Dotazníky, které jsou rozesílány poštou, dělají velké problémy, proto bylo upřednostněno osobní předání. Ty, které byly špatně sestavené nebo nevhodně využitě mají nízkou výpovědní hodnotu. Data, která jsou dotazníkem zjištěná, mají jen omezenou platnost. Výhodou dotazníku je rychlé a úsporné sbírání dat od poměrně velkého počtu respondentů.

Podle Chrástky (2007, s. 163) „*dotazníkové metodě bývá často oprávněně vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti (pedagogická realita) skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe (pedagogickou realitu) vidí, nebo chtějí, aby byli viděni.*“

3.1 Cíle dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření je jedním z možných nástrojů, jak lze zjistit četnost využívání reliéfu v hodinách výtvarné výchovy. Cílem šetření, které bylo připojeno k diplomové práci, bylo zjistit, zdali učitelé na 1. stupni základní školy využívají techniky reliéfu ve výtvarné výchově. Jak často se mu věnují a jaká věková kategorie učitelů využívá reliéfní techniky častěji. Dále bylo zjišťováno, jestli využití reliéfu ve výtvarné výchově nějak ovlivňuje kvalifikovanost učitelů. Kvalifikovaností je myšleno ukončené vysokoškolské vzdělání v oboru učitelství 1. stupně. Součástí dotazníku bylo odhalit, jaké druhy reliéfu učitelé využívají. Zadavatel průzkumu zjištěné výsledky využije při sestavování metodických listů.

Otázky daného šetření

Pro výzkum jsme stanovili následující výzkumné otázky:

1. Zařazují učitelé reliéf do výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy?
2. Jaké důvody vedou učitele k zařazování reliéfu do výuky?
3. Jaké důvody vedou učitele k nezařazování reliéfu do hodin výtvarné výchovy?
4. Jaké techniky a materiály učitelé upřednostňují?

3.2 Cílová skupina

Diplomová práce byla zaměřena na cílovou skupinu, která se týkala učitelů prvního stupně. Učitelé byli kvalifikovaní i nekvalifikovaní. Jejich věk byl různorodý, různá byla i délka odučené praxe. Dále bylo zjišťováno, jestli využití reliéfu v hodinách výtvarné výchovy nějak ovlivňuje to, zdali jsou učitelé kvalifikovaní či nikoli.

Výběr vzorku byl řízený. Dotazníky byly rozdány jak na Technické univerzitě v Liberci, tak v jednotlivých školách v libereckém kraji učitelům 1. stupně a to:

- ZŠ Smržovka
- ZŠ Hodkovice nad Mohelkou
- ZŠ Tanvald
- ZŠ Železný Brod
- ZŠ Česká Lípa

3.3 Metoda získávání a sběru dat

Tato kapitola vychází z publikace Chrástky (2007), který popisuje kvantitativní metody při získávání sběru dat.

Jako hlavní a jedinou metodu při sběru dat byl vybrán jednoduchý dotazník. Jak uvádí Chráska (2007, s. 163), jedná se o „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“.

Pro sběr dat byla vybrána kvantitativní metoda. Jedna otázka v dotazníku byla pokládána a hodnocena kvalitativně.

Dotazník byl vytvořen kombinací dichotomických položek, což jsou otázky, u kterých lze odpovídat slovy ano- ne. Otázky, na které lze odpovídat více než dvakrát, jsou položky polytomické. Do této skupiny patří položky polouzavřené, které byly také využity v šetření. Polouzavřené položky obsahují možnost „jiná odpověď“. Dále byl využit nepřímý typ otázky, aby respondenti sami popsali hodinu, ve které využili reliéf.

Odpovědi získané z šetření, byly podkladem pro sestavení metodických listů. Ty poslouží k obohacení a zpestření výuky výtvarné výchovy. Odebraný vzorek by měl být motivací pro realizaci a současně poslouží k vytyčení cílů pro tvorbu zmíněných metodických listů.

3.4 Analýza sběru dat

Hodnocení dotazníkového šetření je provedeno kvantitativní metodou, která zobrazuje různost názorů z celkového spektra odpovědí. Nejedná se o velký průzkum, ale o vyjádření odpovědí od respondentů. Využitou technikou sběru dat, byl jednoduchý dotazník. Jedna otázka byla vyhodnocována kvalitativní metodou a to z důsledku položení otázky, která nechávala respondentům volný prostor pro popsání své hodiny věnované reliéfu. Otázka byla vytvořena a postupovalo se dle konstantních komparací. Touto metodou výzkumník *„sbírá údaje, třídí je, hledá společné a rozdílné prvky mezi nimi. Třídy jeví se společnými prvky se nazývají kategorie.“* (Gavora 2000, s. 143)

Bylo osloveno 80 respondentů. Sběr dat probíhal osobně nebo prostřednictvím druhých osob. Z 80 dotazníků se jich vrátilo 55, z nich byly vyřazeny 3 dotazníky z důvodu neplatnosti a neúplnosti vyplnění. Vycházíme tedy z 52 dotazníků. Úspěšnost návratnosti byla dostatečná, když budeme uvažovat v procentech, tak z 100% rozdaných dotazníků byla návratnost 65%.

Po sestavení dotazníků bylo důležité provést předvýzkum, což mělo zaručit zmenšení rizika neúspěchu při vlastním dotazování. A jak uvádí Chrástka (2007, s. 175) *„po shromáždění vyplněných dotazníků od respondentů, je potřeba získaný materiál nejdříve zkontrolovat z hlediska jeho korektnosti. Doporučuje se vyloučit z dalšího zpracování dotazníky, které jsou vyplněny zjevně nesprávně nebo neúplně.“*

Předvýzkum byl proveden na vzorku 7,5% respondentů z celkového počtu 100% dotazovaných, kteří všemu rozuměli a neměli k dotazníku žádné výhrady. Poté mohl být dotazník rozdán ostatním respondentům.

Jak již bylo napsáno, jenom tři dotazníky byly vyplněny nesprávně, což znamenalo jejich vyřazení z dalšího třídění. Zbylé dotazníky byly zařazeny a mohlo se pokračovat v třídění a kategorizaci získaného materiálu.

U otázky č. 5, která představuje kvalitativní otázku, podle Gavory (2000, s. 156) postupuje výzkumník následující způsobem: *„...všechn písemný materiál si postupně prohlíží a čte. Při tom zjišťuje, které části textů se týkají stejné věci. Ty tvoří stejnou obsahovou kategorii. Výzkumník se snaží pro sesbíraný materiál vytvořit vhodné typy kategorií.“*

Při analýze posbíraného materiálu má výzkumník postupovat dle Gavory (2000, s. 157) následujícím způsobem: *„Každou kategorii si výzkumník označí kódem. Oby-*

čejně je tímto kódem číslo. Výzkumník při čtení materiálu označí příslušným kódovým číslem každou část textu, která patří pod danou kategorii. Říkáme, že kóduje. Při tom i průběžně čísluje strany materiálu.“

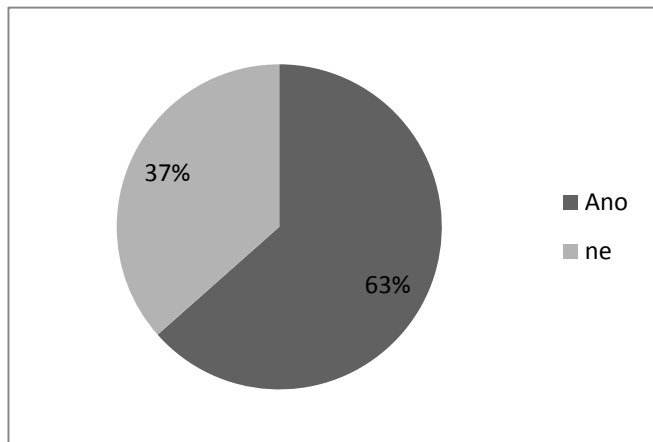
3.5 Vyhodnocení výzkumného šetření

Celkem bylo získáno a analyzováno padesát dva dotazníků. Byly předány osobně i prostřednictvím dalších osob, avšak nevhodnější metodou je právě osobní předání, které má největší úspěšnost v návratnosti.

Při zjišťování zdali dotazník funguje tak jak má, bylo osloveno 7,5% respondentů. Ti byli požádáni o vyplnění a případné doplnění toho, čemu nerozumí nebo je nejasné. Z výsledků vyplynulo, že je vše dostatečně rozumné a nic v dotazníku nechybí ani nepřebývá.

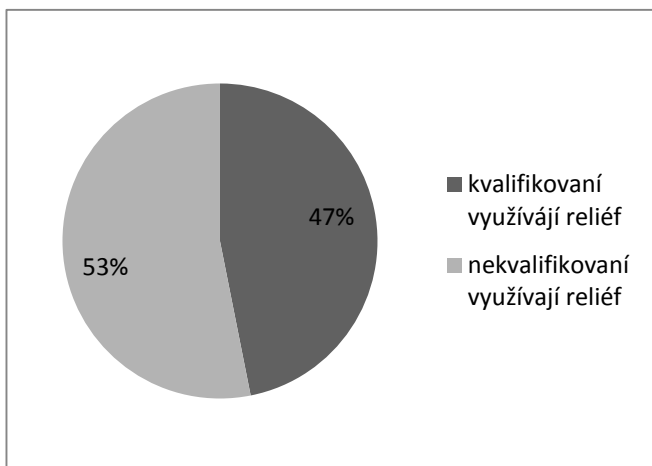
Jednotlivé položky byly převedeny do grafické podoby pro větší přehlednost. V následujícím textu je vyhodnocen dotazník podle jednotlivých otázek.

Otázka č. 1) Zařazujete techniku reliéfu do hodin výtvarné výchovy?

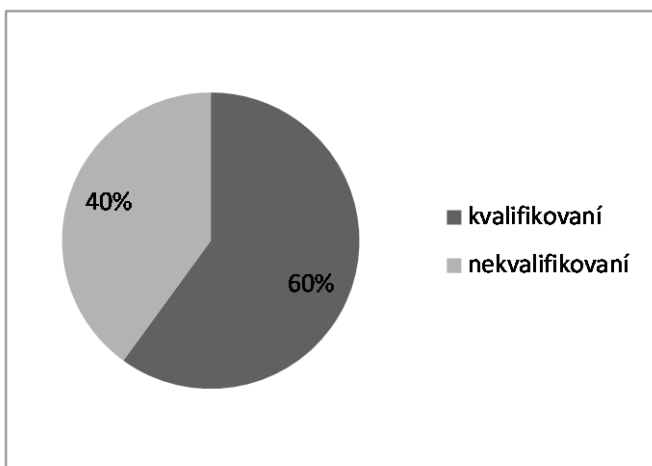
Graf č. 1 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy celkem

Z grafu č. 1 je na první pohled zřejmé, že podíl učitelů, kteří využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy, je větší než podíl těch, kteří reliéf do hodin nezařazují. Z grafu lze vyčíst 63% ano a 37% ne.

Graf č. 2 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

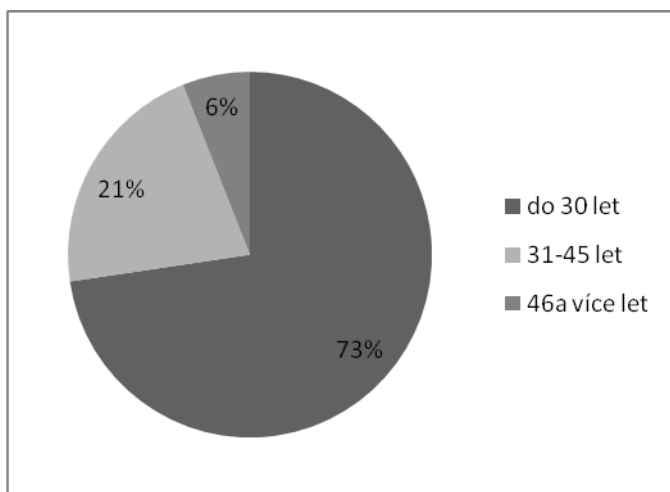
Graf č. 2 nám ukazuje, že do výuky zařazují reliéf spíše nekvalifikovaní učitelé.

Graf č. 3 – Nezařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

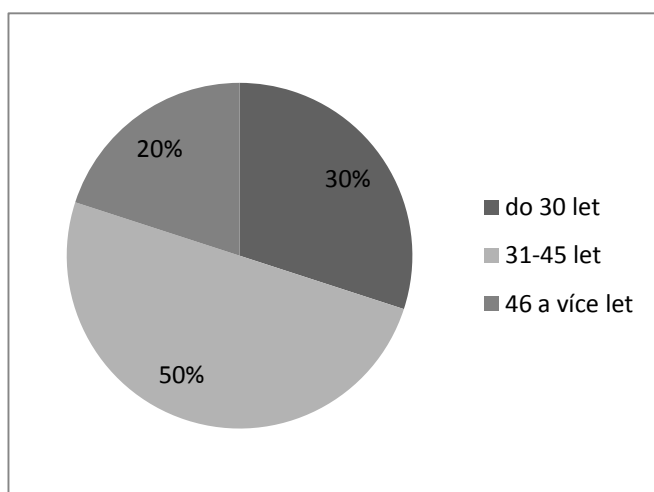
V grafu č. 3 nezařazují reliéf do výtvarné výchovy více učitelé, kteří jsou kvalifikovaní a to z 60%.

V dalších grafech byl zjišťován věkový vliv na využití reliéfu ve výtvarné výchově.

Graf č. 4 – Využití reliéfu z hlediska věkové kategorie

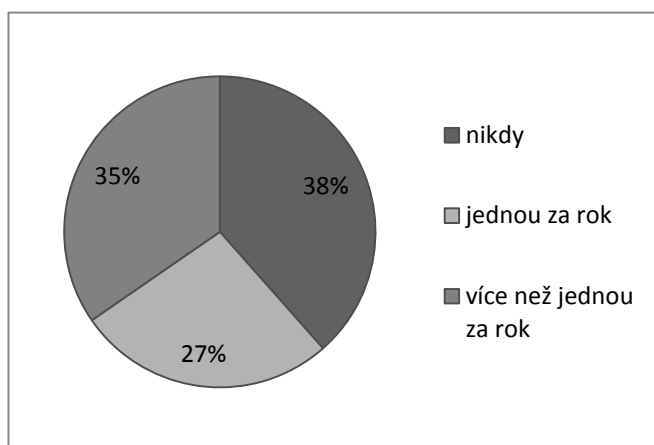
V grafu č. 4 můžeme vidět největší zastoupení učitelů ve věku do 30 let z celých 73%, kteří využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy.

Graf č. 5 – Nevyužití reliéfu z hlediska věkové kategorie

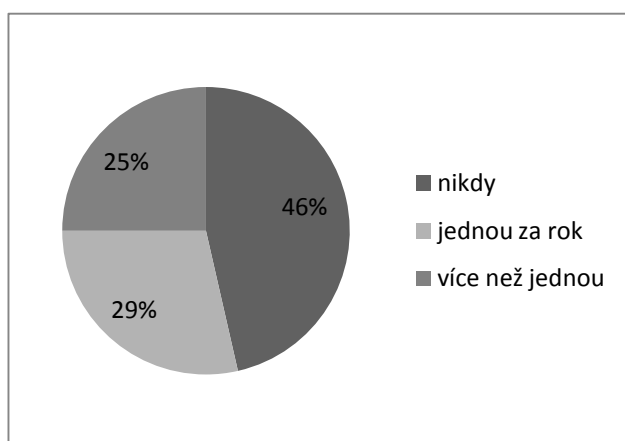
V grafu č. 5 je patrné, že největší část učitelů je ve věku 31-45 let, kteří nezařazují reliéf do hodin výtvarné výchovy.

Otázka č. 2) Jak často zařazujete reliéf v průběhu jednoho roku?

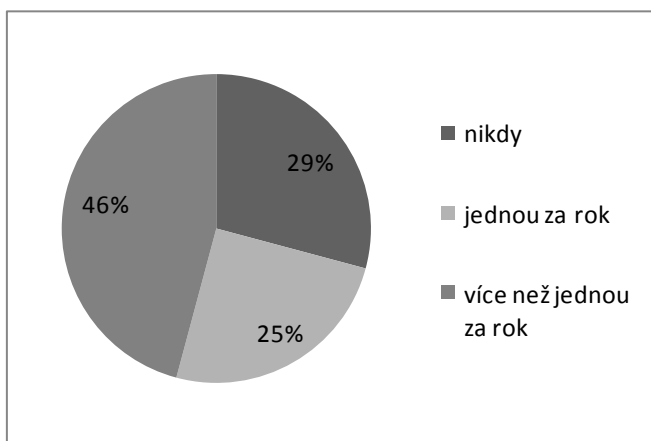
Graf č. 6 – Četnost zařazení reliéfu do hodin výtvarné výchovy v průběhu jednoho roku

Graf č. 6 ukazuje četnost zařazení reliéfu do hodin výtvarné výchovy. 38 % respondentů reliéf nevyužijí nikdy, 27% tázaných zařadí reliéf do výuky jednou během roku a 35% využívají reliéf víc než jednou za rok. Lze tedy říci, že v anketním šetření je více učitelů, kteří využijí reliéf jednou a vícrát za rok než těch, kteří by reliéf do svých hodin nikdy nezařadili.

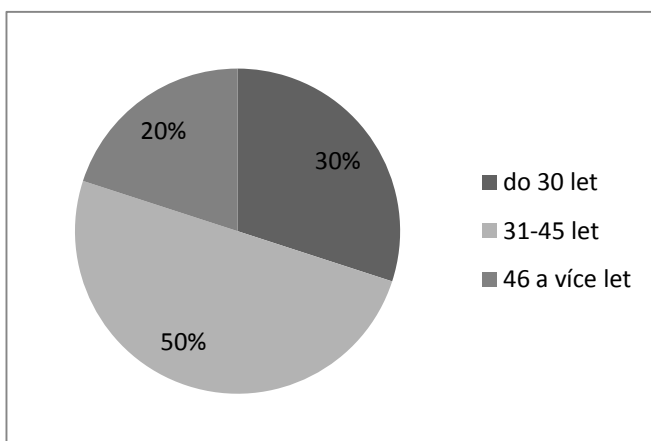
Graf č. 7 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

Graf č. 7 představuje kvalifikované učitele. Ti ze 46 % nikdy nevyužijí reliéf v hodinách výtvarné výchovy. 29% kvalifikovaných učitelů využije reliéf jednou za rok a 25% učitelů využije reliéf více než jednou za rok.

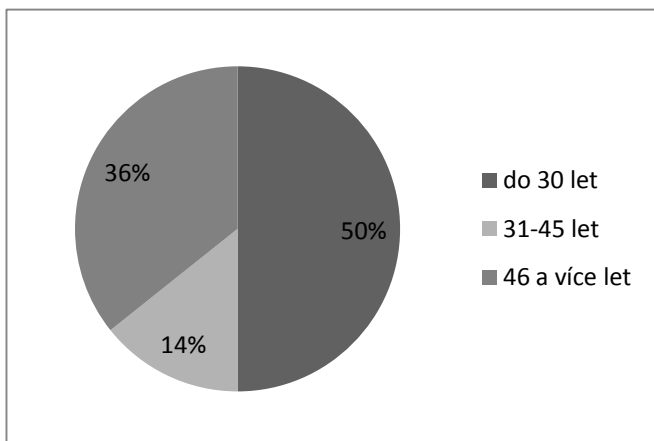
Graf č. 8 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska chybějící kvalifikace

Graf č. 8 představuje nekvalifikované učitele, kteří využívají reliéf více než jednou za rok a to ze 46%, 29% učitelů nevyužívá reliéf vůbec a 25% učitelů využije reliéf jednou za rok.

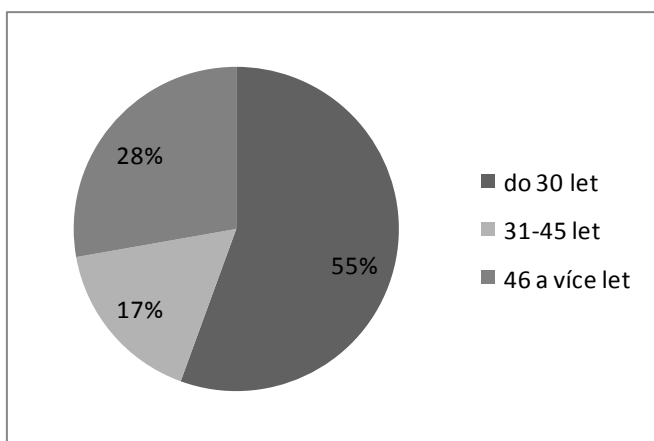
Graf č. 9 – Nevyužití reliéfu ve výtvarné výchově z hlediska věkové kategorie

U grafu č. 9 bylo zjištěno, že v anketním šetření bylo nejvíce učitelů ve věku 31-45 let, kteří reliéf nezařadí do své výuky ani jednou během jednoho roku.

Graf č. 10 – Využití reliéfu jednou za rok z hlediska věkové kategorie

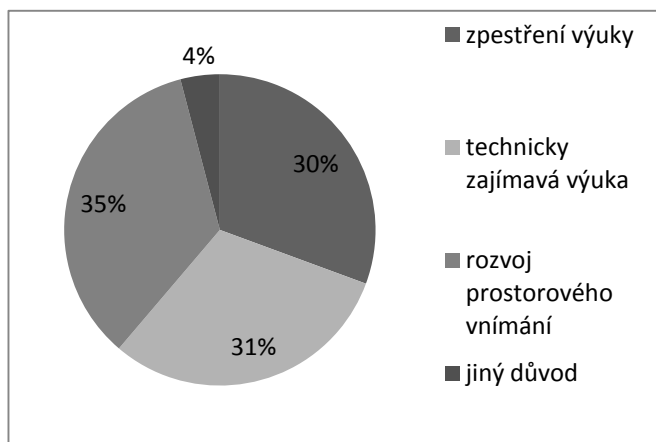
Graf č. 10 ukazuje, že jednou za rok využívají reliéf nejčastěji učitelé ve věku do 30 let.

Graf č. 11 – Využití reliéfu více než jednou za rok z hlediska věkové kategorie

U grafu č. 11 je zřejmé, že je nejvíce učitelů do 30 let, kteří využívají reliéf více než jednou za rok.

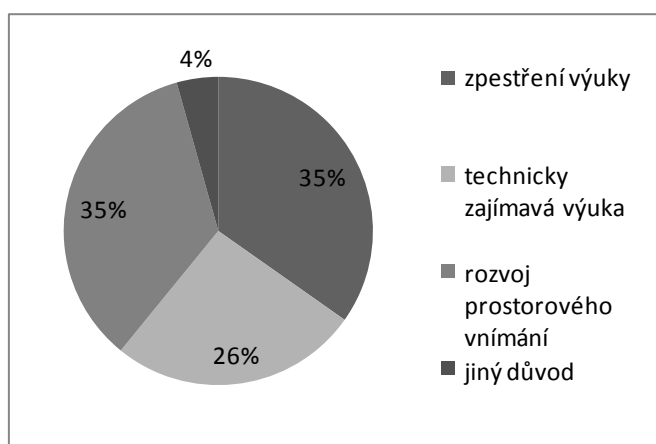
Otázka č. 3) Označte důvod, proč zařazujete reliéf do výtvarné výchovy.

Graf č. 12 – Důvody zařazení reliéfu do výtvarné výchovy

Respondentů, kteří zařazují reliéf do hodin výtvarné výchovy, bylo 33. Z grafu č. 1 je to 63% tázaných respondentů. Otázka č. 3 vychází ve vzorku 63%. U této položky měli respondenti možnost vybrat více možností.

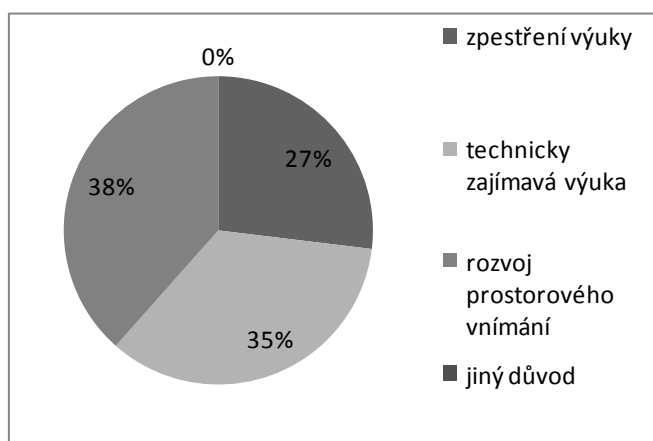
Ze všech odpovědí respondenti vybrali, že využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy z 30% kvůli zpestřené výuce výtvarné výchovy. 31% respondentů využije reliéf díky technicky zajímavé výuce a 35% respondentů využívá reliéf v hodinách výtvarné výchovy díky rozvoji prostorového vnímání. Jen 4 % respondentů využívají reliéf z jiného důvodu.

Graf č. 13 – Důvody pro zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

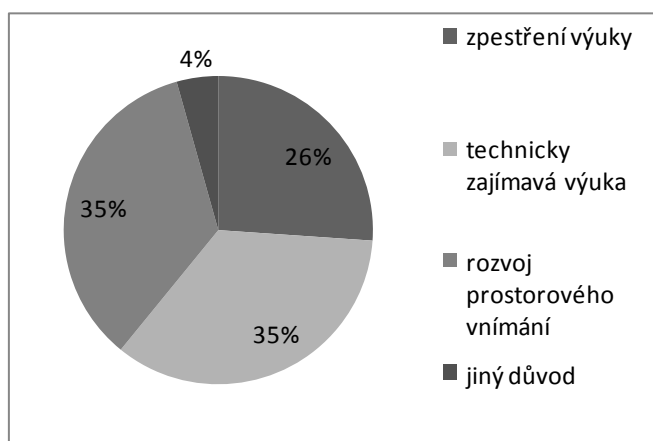

V grafu č. 13 bylo potřeba zjistit, jaký má vliv kvalifikace učitelů na využití reliéfu ve výtvarné výchově. Ukázalo se, že kvalifikovaní učitelé využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy z 35% kvůli zpestření výtvarné výchovy a z dalších 35% kvůli rozvoji prostorového vnímání.

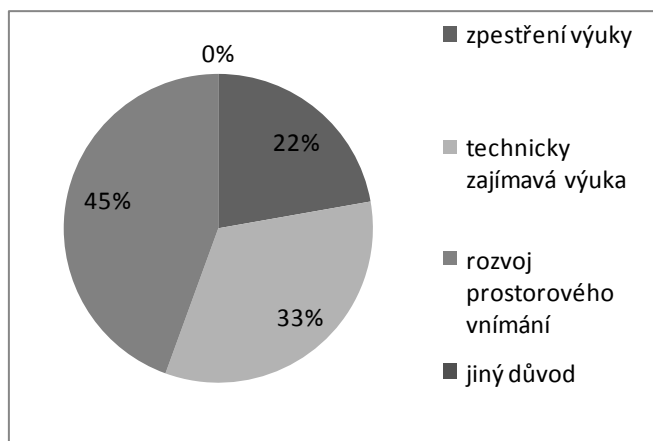
Graf č. 14 – Důvody pro zařazení reliéfu do výuky z hlediska chybějící kvalifikace

Z grafu č. 14 bylo zjištěno, že nekvalifikovaní učitelé nejčastěji a to z 38% využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy z důvodu rozvoje prostorového vnímání.

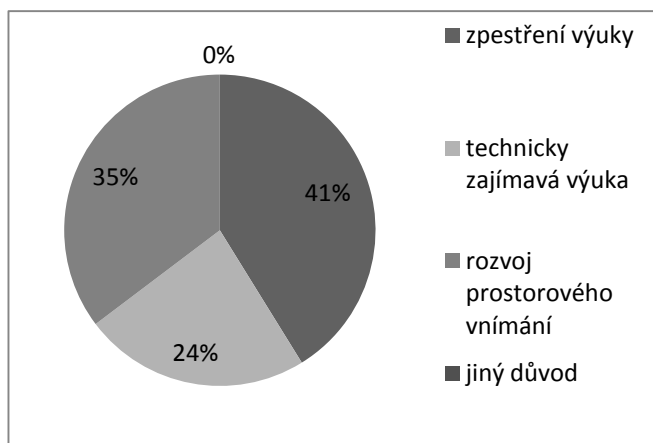
Graf č. 15 – Důvody zařazení reliéfu do výuky učitelů do 30let

Graf č. 15 ověřuje důvody zařazení reliéfu do výuky u učitelů ve věku do 30 let. Tito respondenti reliéf využívají z 35% kvůli technicky zajímavé výuce a z druhých 35% kvůli rozvoji prostorového vnímání.

Graf č. 16 – Důvody zařazení reliéfu do výuky učitelů ve věku 31-45 let

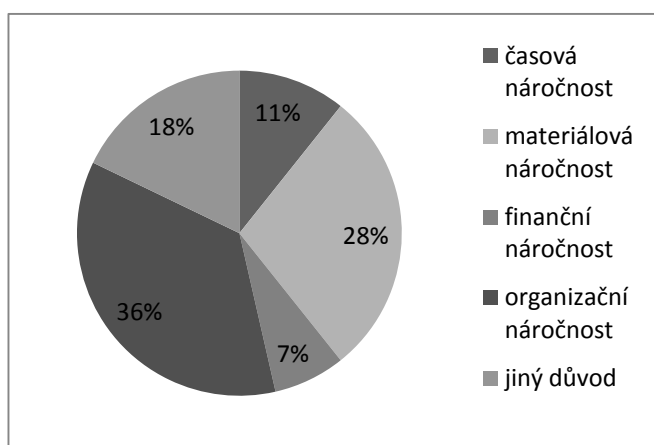
Graf č. 16 ukazuje učitele ve věku 31-45 let, kteří využívají reliéf z 45% pro zlepšení rozvoje prostorového vnímání.

Graf č. 17 – Důvody zařazení reliéfu do výuky učitelů ve věku 46 a více let

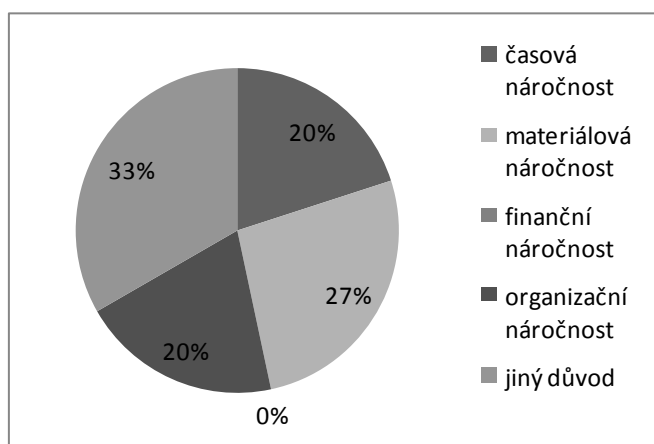
U grafu č. 17 je zřejmé, že učitelé ve věku 46 a více let využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy z 41% díky zpestření výuky.

Otázka č. 4) Označte důvod, proč nezařazujete reliéf do výtvarné výchovy.

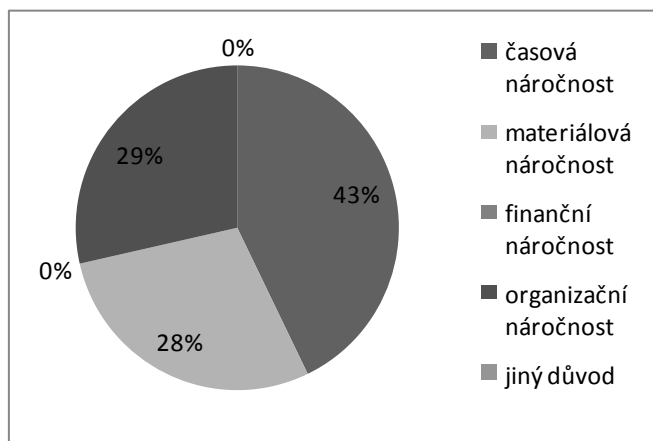
Graf č. 18 – Důvody nezařazení reliéfu do výtvarné výchovy

U této položky respondenti mohli vybrat více možností. Z celkového počtu respondentů 37% odpovědělo, že nevyužívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy. Z tohoto celkového počtu respondentů jich 11% nevyužívá reliéf díky časové náročnosti. 28% respondentů si myslí, že je reliéf materiálově náročný a proto ho nezařazují do hodin výtvarné výchovy. Kvůli finanční náročnosti nevyužívá reliéf 7% dotazovaných. Nejvíce odpovědí, a to 36% bylo z důvodů organizační náročnosti, kde se učitelé obávají, reliéf využívat pro jeho obtížnější organizaci. 18% respondentů označilo jiný důvod v nevyužití reliéfu ve výtvarné výchově.

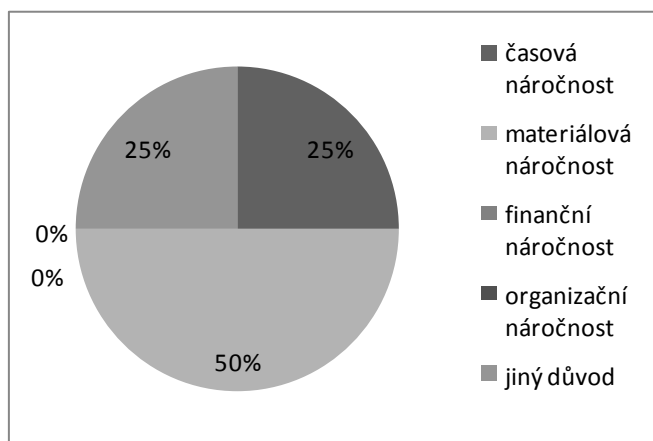
Graf č. 19 – Kvalifikovaní učitelé nevyužívají reliéf z důvodů

U grafu č. 19 zkoumáme, z jakých důvodů nevyžívají kvalifikovaní učitelé reliéf ve výtvarné výchově, přičemž nejvyšší procento odpovědělo, že z jiných důvodů, než které byly na výběr.

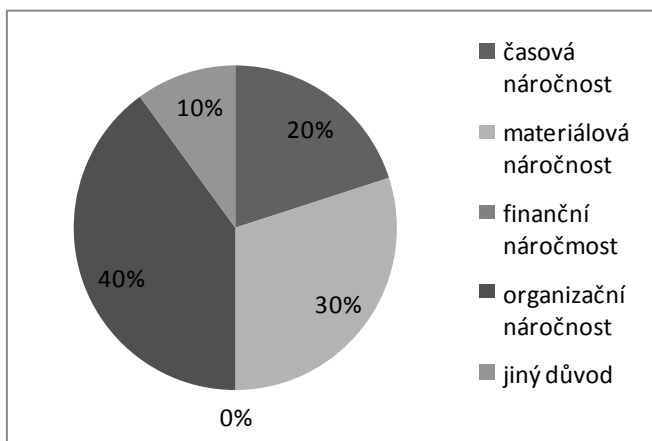
Graf č. 20 – Nekvalifikovaní učitelé nevyžívají reliéf z důvodů

43% nekvalifikovaných učitelů nevyžívají reliéf z důvodu časové náročnosti.

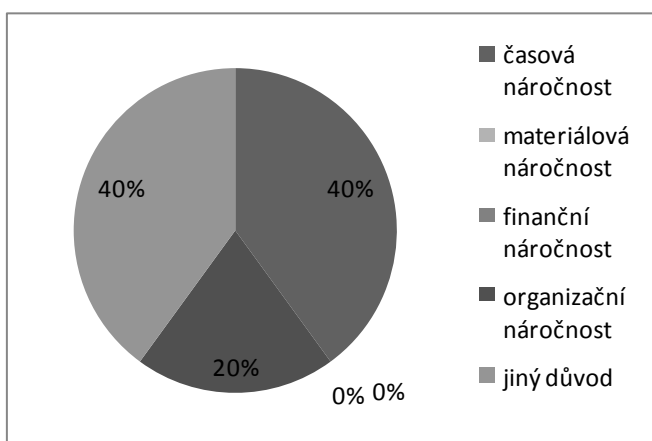
Graf č. 21 – Důvody nezařazení reliéfu do výuky učiteli do 30let

U grafu č. 21 nevyžívají reliéf učitelé do 30 let a to z 50% kvůli materiálové náročnosti.

Graf č. 22 – Důvody nezařazení reliéfu do výuky učiteli ve věku 31-45 let

Učitelé mezi 31-45 lety z 40% nevyžívají reliéf kvůli organizační náročnosti.

Graf č. 23 – Důvody nezařazení reliéfu do výuky učiteli ve věku 46 a více let

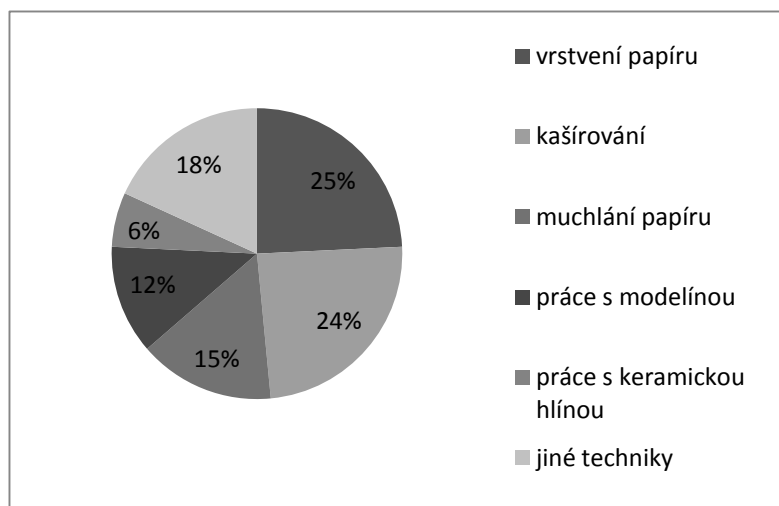
Učitelé ve věku 46 a více let z 40% nevyžívají reliéf z jiných důvodů a z 40% kvůli časové náročnosti.

Otázka č. 5) Krátce popište hodinu, která byla věnována reliéfu

Kategorie pro třídění odpovědi byly autorem samy stanoveny na základě odpovědí, které byly získány od respondentů. Při definování druhů kategorií byla využita četnost výskytů technik a materiálů, které učitelé využívali nejčastěji.

Využitý materiál (technika)	Počet využití
Vrstvení papíru	8
Kaširování	8
Muchlání papíru	5
Práce s modelínou	4
Práce s keramickou hlinou	2
Jiné techniky	6

Tabulka č. 24 – Kategorizace odpovědí

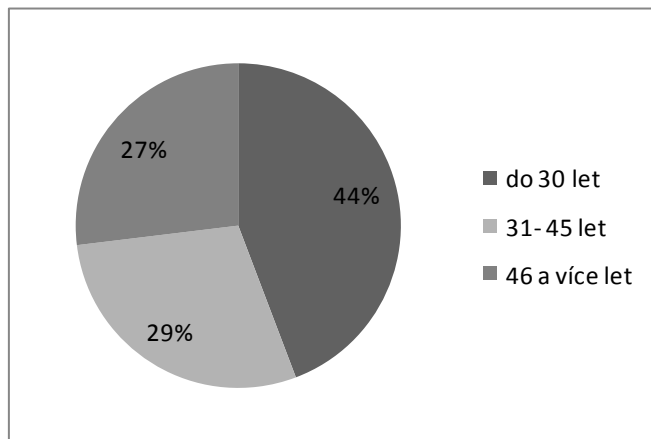

Graf č. 25 – Využití druhů reliéfu, který učitelé zařadili do výuky

Techniky a materiály, které učitelé využili, byly různorodé. V kategorizaci byl využitý námět rozdělen na techniky, které měly největší četnost zastoupení. Nejvíce učitelé pracují s vrstveným papírem a kaširováním.

Vyhodnocení faktografických údajů

Otázka č. 6) Váš věk spadá do kategorie?

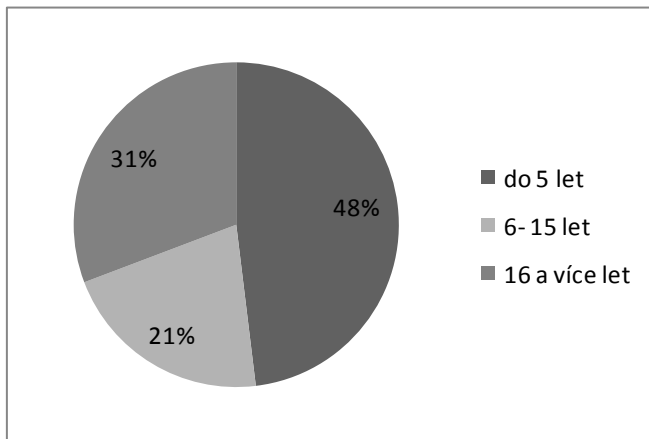

Graf č. 26 – Věk respondentů

Z dotazovaných respondentů byli učitelé různého věku. Nejvíce bylo učitelů do 30 let. Bylo jich 23. Věková kategorie 31-45 let byla zastoupena 15- ti respondenty. Do kategorie 46 a více let, patřilo 14 respondentů.

Z 100% dotazovaných respondentů bylo 44% učitelů do 30 let, 29% ve věku 31-45 let a učitelů ve věku 46 a více let bylo 27%.

Otázka č. 7) Kolik let vykonáváte praxi ve školství?

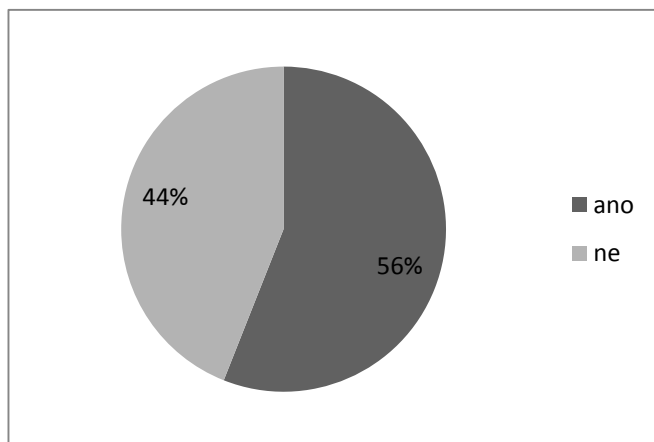

Graf č. 27 – Kolik let praxe vykonávají

V závěru lze říci, že nejvíce tázaných respondentů vykonávalo praxi do 5 let a to 48%. V rozsahu mezi 6 a 15 lety z celkového počtu tázaných respondentů činí 21%. Praxi ve školství, která přesahuje 16 let, koná 31% učitelů z dotazovaných.

Otázka č. 8) Odpovídá Vaše vzdělání kvalifikaci pro učitelství 1. stupně ZŠ?

Graf č. 28 – Vzdělání respondentů

Z grafu je zřejmé, že odpovídalo více učitelů, kteří byli kvalifikováni pro učitelství 1. stupně. Ze 100% bylo 56% učitelů kvalifikovaných a 44 % učitelů bez kvalifikace.

3.6 Shrnutí výzkumného šetření

Výzkumným šetřením byl ověřen aktuální stav v praxi v oblasti využívání reliéfu na základních školách. Z výše vyhodnocených grafů je zřejmé, že existuje spousta učitelů, kteří reliéf využívají, ale i těch, kteří ho nikdy do výuky nezařadí.

V průběhu výzkumu se ukázalo, že v anketním šetření je více učitelů, kteří reliéf zařazují do hodin výtvarné výchovy. Nejčastěji využívají reliéf učitelé do 30 let. Učitelé ve věku 31-45 let jsou největší skupinou pedagogů, kteří reliéf zpravidla nevyužívají. Dále bylo zjištěno, že kvalifikace na využití vliv nemá. V našem šetření existuje více učitelů, kteří nejsou v daném oboru kvalifikovaní a reliéf využívají častěji. Kvalifikování učitelé využívají reliéf nejčastěji z důvodu zpestření výuky. Nekvalifikovaní učitelé využívají reliéf kvůli rozvoji prostorového vnímání.

Učitelé v anketním šetření nezařazují reliéf do výuky nejčastěji z důvodu organizační náročnosti. Při dalším rozdělení kvalifikovaní učitelé nezařazují reliéf z jiných neuvedených důvodů. Nekvalifikovaní učitelé označili jako nejčastější důvod časovou náročnost.

U otázky, ať učitelé popíší hodinu, která byla věnována reliéfu, bylo zjištěno, že nejraději a nejčastěji využívají k reliéfnímu tvoření papír. Osm respondentů při otázce jaký reliéf tvořili naposledy, zvolili techniku kašírování a dalších osm vrstvením papíru.

Odpovědi z dotazníků sloužily k sestavení metodických listů. Měly by být motivací pro využití reliéfu ve výtvarné výchově. Díky metodickým listům a návodům, jak s nimi pracovat ve vyučování, by se učitelé mohli zbavit jisté obavy, pro kterou do výuky reliéf nezařazují. Ať je to z důvodů časové, finanční, materiálové nebo organizační náročnosti.

3.7 Závěr výzkumného šetření

Ve výzkumném šetření bylo využito anketního průzkumu v jednoduché formě dotazníku, aby bylo prošetřeno, zda učitelé na 1. stupni základní školy využívají reliéf, v jakém množství a způsobu. Cílem bylo zjistit, jaké se využívají techniky v hodinách výtvarné výchovy a co vše vlastně učitelé za reliéf považují. Dotazníkové šetření sloužilo k získání informací a jako podklad pro vytvoření metodických listů.

Při vyhodnocení dotazníků, byly zjištěny různorodé informace, avšak v mnoha otázkách se respondenti téměř rovnoměrně rozdělili. Shromážděné podklady získané od respondentů jsou zajímavým studijním materiálem pro vyhodnocení vztahu reliéfu a četnosti jeho zařazení do výuky.

Při výzkumném šetření bylo překvapivé setkání s neochotou a nevstřícným přístupem lidí. Nebyli ochotni dotazník vyplňovat.

4 Praktická část

Tato kapitola představuje soubor metodických listů a navazuje na výzkumné šetření. Poskytuje metodické listy, které mohou sloužit pro učitele jako námět do výtvarné výchovy. Byla využita aplikace v edukačním procesu a následné zhodnocení materiálů navržených k využití pro učitele 1. stupně.

V dnešní době učitelé málo využívají reliéf ve svých hodinách, proto vznikl pokus navrhnout řadu metodických listů se záměrem pomoci zpestřit a obohatit výuku. Tyto listy mohou sloužit nejen začínajícím učitelům, ale i učitelům, kteří by rádi svou výuku obohatili o nové náměty. Pro děti, které se setkávaly doposud s tradičními výukami, bude výuka nová a zábavná. Každé dítě má rádo zpestření a nové pojetí výuky. Metodické listy mohou nabídnout nové náměty nebo techniky i učitelům tvořivým. Věřím, že každý učitel si najde byť jen maličkost, která se mu zalíbí, bude s ní děti ve svých hodinách seznamovat a pracovat s technikou i tématem dále.

4.1 Metodické listy

Metodické listy byly navrženy tak, aby se daly využít během celého roku. Souhrn 10 listů je vytvořen tak, aby zahrnoval práci s papírem, který není obtížný na materiálovou přípravu a shánění, a také aby byly využity materiály, které jsou výjimečné a složitější na přípravu. Záměrem je obohatit rejstřík učitelů i dětí. Učitelé se obávají zkoušet a vymýšlet nové aktivity a techniky obohacující výtvarnou výchovu i přesto, že jejich příprava není obzvláště náročná. Je spousta jednoduchých aktivit nenáročných na přípravu. Tak proč to nezkusit? V metodickém listu č. 4 bylo čerpáno z publikace Jablońska (1997).

Seznam metodických listů

1. Koukni, venku prší
2. Maskujeme svoji tvář
3. Kouzlíme s víčkem
4. Domov pro trpaslíky
5. Chtěl bych být medailérem
6. Procházka po cizí planetě
7. Papírová země
8. Zázrační kuchaři
9. Razítko jako symbol
10. Vánoční cukroví pro obry

Metodické listy

List č. 1

Téma: Koukni se, venku prší
Cíl: Děti umí vést čáry jedním tahem, různé délky a síly. Rozvíjí jemnou motoriku a cit v prstech. Uvědomí si strukturu materiálu. Seznámí se s pojmem cizelování.
Klíčová slova: struktura, cizelování, linie
Motivace: Dramatická hra- Třída rozdělená na dvě půlky. Jedna polovina se otočí zády a zavřou oči. Druhá polovina stojí v kroužku. Začínáme jeden po druhém lus- káním prsty, poté přidáváme (stále jeden po druhém, jak na něj dojde řada), tření rukama, pleskání o stehna, tleskání rukou, dupání, a zase zpět. Zvuky by měly vy- tvořit kapky, pršení a velký déšť. A zpět, jak déšť utichá a slábne.
Technika: Rytí (vtlačování) do hliníkové destičky.
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Děti si vezmou destičku a kreslí tužkou tahy, které je napadnou při otázce: „Prší?“
2. Použijí např. zavřené propisky, špachtle, nebo jiná rydla, které umožní vytvořit v destičce vtlačenou stopu.
3. Děti se snaží vést jednu linii. Vyzkoušejí si, že čím víc přitlačí, tím bude stopa viditelnější. Silným přitlačením můžeme udělat výraznější tahy a slabší přitlačením tahy slabší.
4. Po dorytí otočíme destičku, na které se objeví vyrytý profil- reliéf.
Potřeby a materiál: hliníkové destičky, rydlo, měkká podložka např. vrstva starých novin
Předpokládaný čas: 1 hodina
Doporučený věk: 3. - 4. třída
Vyhodnocení (reflexe): Nebylo prakticky ověřeno.

Téma: Maskujeme svoji tvář
Cíl: Děti se naučí prostříhávat, tvarovat, překládat a smotat papíry. Naučí se vrstvit papír, vytvářet vyšší a nižší místa. Uvědomí si prostor.
Klíčová slova: maska, maškarní karneval, reliéf, světlo, stín
Motivace: Výtvarná hra - Co všechno dokáže papír? Z malých kousků papíru vytvoříme tapetu. Každé dítě dostane kousek papíru, malý čtvereček velikosti např. 5x5cm. Papír budou různě zaplétat, prostříhávat, trhat a vrstvit papír na čtverec. Mohou papír i perforovat.
Technika: Tvarování a lepení papíru
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Děti si promyslí, jak by měly jejich masky vypadat, a která FANTASTNÍ BYTOST bude maskovat jejich tvář.
2. Vezmou čtvrtky a vystříhnou si tvar obličeje.
3. Poté se snaží prostříhávat různé motivy technikami z výtvarné hry.
4. Dále masky dekorují nalepováním a vrstvením papíru, které mohou muchlat, tvarovat a mačkat.
5. Na konec si děti mohou vzít pruhy papíru (bílý nebo barevný). Pruhy papíru omotají kolem tužky a vzniknou jim kudrlinky (quilling), které pak nalepí.
Potřeby a materiál: čtvrtky, nůžky, bílý papír, lepidlo, kartón
Předpokládaný čas: 1 hodina
Doporučený věk: 2. - 5. třída
Vyhodnocení (reflexe): Při realizaci jsme zjistili jisté výhody, které se týkají vlastní invence dětí, využití zbytkového materiálu z předchozích hodin a cenová nenáročnost. Nevýhody vznikají předkreslením obličeje, který si děti musí načrtnout a poté vystříhnout.

Téma: Kouzlíme s víčkem
Cíl: Děti se seznámí s technikou frotáže. Zjistí, jaké stopy vytvoří rozlišný povrch. Vytváří různé kompoziční varianty.
Klíčová slova: frotáž, struktura, recyklace
Motivace: Nástin ekologie. Děti z domu přináší víčka od jogurtů. Na Zemi třídíme a recyklujeme odpad. Tak i my přispějeme k životnímu prostředí a vytřídíme hliníková víčka, která dále zpracujeme. Vytvoříme tabulku a zanalyzujeme značky jogurtů. S dětmi vyhodnotíme nejoblíbenější značku jogurtu.
Technika: Frotáž
Příprava: Nasbírat víčka od jogurtů, různé strukturované materiály.
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Děti si připraví vrstvy papírů před sebe, na to si vyskládají drátky, smotané do různých tvarů, dřívka, síťky nebo jiný materiál, který si vyberou a překryjí vybranou strukturu alobalovým víčkem od jogurtu.
2. Vezmou si lžičku a tlakem, ale pozor, aby se neprotrhl alobal, přetíráme víčko, do kterého by se měla obtisknout struktura, která je pod víčkem.
3. Víčka lze ostříhat do různých tvarů a využít k dekoraci. Lze udělat dírky na zavěšení.
4. Děti stihnou za hodinu udělat i několik výrobků.
5. Můžeme vytvořit sbírku struktur a povrchů. Dívat se, jaké motivy dokážou struktury zaznamenat.
Potřeby a materiál: Víčka od jogurtů, lžičky, strukturované materiály (síťka, dřevo, struhadlo, jutový pytel, měkký podklad např. vrstvy starých novin, aby se víčka neprotrhly.
Předpokládaný čas: 1 hodina
Doporučený věk: 1. – 5. třída, dle obtížnosti zadání a výroby drátěných modelů
Vyhodnocení (reflexe): Metodický list byl s dětmi ve zvláštní škole. Pouhý název tématu, byl pro děti zajímavý a moc se na tvorbu těšily. Jejich nadšení a pracovitost byla pozoruhodná. Samy práci hodnotily pozitivně. Jednoduché provedení, mělo své kouzlo. S tímto metodickým listem zvládne pracovat každá věková kategorie. Dají se frotovat i tvrdší materiály.

Téma: Domov pro trpaslíky
Cíl: Děti se naučí reliéfní techniku malby.
Klíčová slova: reliéf, plastická kresba, makro
Motivace: Povídání příběhu o trpasličích, kteří bydlí v malých chaloupkách. Mají malé přibory, talíře, boty, oblečení. A svět venku jim musí přijít hrozně veliký, naše tráva, naši brouci, my.
Technika: reliéfní malba
Příprava: Hmotu: 2 sklenky vody, 2 sklenky mouky, 8 lžiček cukru a zvlášť převařit 2 sklenky vody. Do vařící vody přimícháme směs a za stálého míchání vaříme na mírném ohni půl minuty. Nechat vychladnout a přisypeme 2 sklenky práškové křídly. Zamícháme. Hmotu rozdělíme na tolik částí, kolik budeme chtít barev a přimícháme pigmenty.
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Děti dostanou mikroténové sáčky, které naplnění barvami a zavážou provázkem.
2. Dostanou tlustý kartón, potřou z obou stran tekutým lepidlem. Až zaschne, pomalují jednu stranu tmavou podkladovou barvou.
3. Ustříhnou cípek růžku mikroténového sáčku s barevnou hmotou tak, aby vznikla malá dírka.
4. Sáčkem budou malovat trpasličí svět nebo makro svět z pohledu trpaslíka. Jak to vidí venku, trávu, brouky, kytky apod.
5. Technika připomíná perníkové zdobení. Po zaschnutí barva tvoří reliéfní obraz.
Předpokládaný čas: 1 hodina
Doporučený věk: 4. - 5. třída
Potřeby a materiál: prášková křída, pigment v prášku (nebo potravinářské barvivo), mouku, cukr, mikroténový sáček, provázek, nůžky, štětec, lepidlo
Vyhodnocení (reflexe): Nebylo prakticky ověřeno.

Téma: Chtěl bych být medailérem
Cíl: Děti se seznámí se sochařskou hlinou. Pochopí princip tisku a naučí se odlévat sádrové modely. Procvičí jemnou motoriku a grafomotoriku. Zjistí, že teplota sádry při tvrdnutí stoupá a sádra hřeje. Naučí se techniku odlévání a tvorbu medailí.
Klíčová slova: tisk, odlévání, reliéf
Motivace: Hra s mincí na schovávanou. Děti opřou svá čela o lavici a se zavřenýma očima zpívají písničku, aby neslyšely případné cinknutí. Vezmeme medaili nebo minci a schováme jí ve třídě. Když dostanou impulz, že mohou hledat, vstanou a pátrají po „pokladu“. Kdo minci najde, pošeptá učiteli místo objevení a v tichosti si sedá do lavice.
Technika: tisk, odlévání, tvorba reliéfu.
Postup: <ol style="list-style-type: none"> 1. Děti si připraví sochařskou hlinu. Pokud není na škole k využití hlína, postačí větší kus modelíny. 2. Snaží se vymodelovat kruhový nebo oválný tvar o průměru asi 10 cm a výšce 2 cm. 3. Do hotového tvaru děti otiskují mince, které si přinesou do školy. 4. Hotový model potřeme mýdlovou vodou. 5. Z hotového výrobku potřebujeme udělat odlitek. Okolo modelu uděláme ohrádku z pevného, ale ohebného pruhu širokého asi 5cm. Ohrádku musíme pevně svázat provázkem. Místo ohebného pruhu postačí v hlíně přizvednout kraje a ohrádka nebude zapotřebí. 6. Namícháme si sádru. Měla by být tekutá, ale trochu hustší než voda a bez hrudek. 7. Sádru nalijeme na model a necháme ztvrdnout. Až bude sádra hřát, můžeme ohrádku sundat a oddělit modelínu od sádry. 8. Sádrový model můžou děti kolorovat podzimmními tóny barev.
Předpokládaný čas: 1- 2 hodiny
Cílová skupina: 3. - 5. třída
Potřeby a materiál: Mince nebo medaile, které si mohou děti přinést z domova. Sádra, modelína nebo sochařská hlína, provázky, pruhy z pevného ohebného materiálu.
Vyhodnocení (reflexe): Nebylo prakticky ověřeno

Téma: Procházka po cizí planetě
Cíl: Děti se naučí experimentovat se zmuchlaným papírem. Seznámí se s muchláží různých druhů papíru. Rozvinou abstraktní myšlení a představivost. Rozvinou výtvarnou citlivost při práci na rozměrný formát papíru.
Klíčová slova: plastická mapa, reliéf, muchláž,
Motivace: Každé dítě si zmuchlá kus papíru do koule. Vyprávíme dětem, jak jdou po cizí planetě, jaké tam je prostředí, jak to tam vypadá. Navodíme prostředí jiné planety. Začneme mluvit o vetřelci, který na planetě žije. Na konci vyprávění učitel vykřikne. „Vetřelec jsem já, palte na mě vaše náboje.“ Děti vyskočí a vrhají papírové koule po učiteli.
Technika: Muchlání papíru
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Zmačkáme papír a uděláme z něj kouli, kterou pomalujeme vodovými barvy.
2. Počkáme, až barvy zaschnou.
3. Zmačkaný papír rozbalíme a objevujeme zvlněnou plochu, která je různě zbarvená.
4. S plochou si můžeme hrát, trhat ji a z útržků skládat reliéf.
Předpokládaný čas: 1 vyučovací hodina
Cílová skupina: 1. - 5. třída
Potřeby a materiál: Papír větší velikosti A3 i A2, vodové barvy, štětec
Vyhodnocení (reflexe): Dětem se líbilo muchlání a malování papíru. Děti samotné napadlo určit si, v jaké části planety by chtěly žít. Vymýšlely různé příběhy o „kouzelné planetě“.

Název: Papírová země
Cíl: Děti se naučí přemýšlet v jednoduchých geometrických tvarech. Naučí se techniku quilling. Rozvíjejí jemnou motoriku.
Klíčová slova: stylizace, reliéf, quilling
Motivace: V duchu si učitel myslí slovo, které nebude pro děti těžké a bude souviset s tématem (např.) slunce, voda, země. Dětem pro ulehčení napovíme, že jsme z přírody a nejsme ani člověk, ani zvíře. Děti hádají, učitel odpovídá jen ano ne. Kdo uhádne, vyhrál.
Technika: Papírový reliéf
Příprava: Pro rychlejší práci v hodině můžeme nachystat pruhy papírů za děti. Nastříháme barevné čtvrtky do velikosti A5.
<p>Postup:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Děti dostanou bílé čtvrtky, velikost A5, k tomu dostanou bílé papíry a jeden odstín barevného papíru. 2. Děti musí mít předem promyšlené téma, které budou tvořit. Nepředkreslovat! (hory, cestu, stromy, les apod.) 3. Děti papíry nastříhají na pruhy silné asi 3cm. Z nastříhaných pruhů budou přes tužku smotávat papír do ruliček nebo kudrlinek tzv. quilling. 4. Smotané tvary pokládají na čtvrtku a vymýšlí kompozici. 5. Ruličky a smotané tvary lepí na papír a tvoří reliéfní obraz. V obraze můžou být vynechána prázdná místa, ale také i tři ruličky na sobě. 6. Motivy budou stylizované, vzniklé obrázky nedokresluje.
Potřeby a materiál: Barevné papíry (červený, hnědý, zelený), bílá čtvrtka velikosti A5, nůžky, lepidlo
Předpokládaný čas: 1 hodina
Doporučený věk: 3. – 5. třída
Vyhodnocení (reflexe): Je nutné upřesnit, zda je možné ruličky i stavět, pokládat, nebo kombinovat. Pro některé děti je představa 3D krajiny náročná. Děti práce bavila, ruličky děti motají přes tužku poměrně snadno, avšak i na tak malou plochu, jakou je A5 čtvrtka je jich zapotřebí poměrně dost. Někdo používá kromě ruliček i spirálky, což vypadá také dobře.

Téma: Zázrační kuchaři
Cíl: Děti poznají kuchyňské přísady, ze kterých se dá tvořit ve výtvarné výchově. Umí modelovat ze slaneého těsta. Seznámí se s tradicí vizovického těsta.
Klíčová slova: medaile, reliéf, tisk, negativ, pozitiv
Motivace: Zima, povídání o zimních radovánkách, sněhu a vánocích. Netradiční výroba ozdob.
Technika: tisk
Příprava: Vyrobíme si slané těsto, z hladké mouky, soli a vody v poměru 2:1:0.75.
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Ze slaneého těsta vyválíme plát 2 cm vysoký, poté vykrojíme větší kolečka nebo jiné tvary.
2. Každé dítě dostane jednu slanou medaili.
3. Děti do těsta, otisknou svou podrážku (může to být jen kousek nebo větší část boty).
4. Když budou otisky hotové, musíme je nechat vyschnout.
5. Pokud nám medaile bude sloužit jako ozdoba na větvíčku nebo vánoční strom, tak před tím, než jí dáme schnout, musíme udělat díru na zavěšení (třeba špejlí, kterou tam necháme a vytáhneme jí, až když je těsto suché.
6. Děti stihnou za hodinu i víc ozdob. Můžeme nabídnout jiné téma, otisk klíčů nebo věcí, které mají děti v penále.
Předpokládaný čas: 1 vyučovací hodina
Cílová skupina: 2. - 3. třída
Potřeby a materiál: slané těsto, podrážky zimních bot, podložky na reliéfy, špejle
Vyhodnocení (reflexe): Nebylo prakticky ověřeno.

Téma: Razítko jako symbol
Cíl: Děti zjistí, že při zahřívání vosku se z pevného stavu stává kapalný. Procvičí jemnou motoriku. Umí vytvořit razítko. Seznámí se s technologickým postupem vzniku medaile. Umí vytvořit matrici, formu a odlitek
Klíčová slova: matrice, forma, odlitek medaile
Motivace: Přinést na ukázkou pravé ražené medaile. Povídání o tom, jak medaile vzniká.
Technika: Tisk a odlévání. Tvorba lité medaile
Příprava: Kahan (plynový hořák), hrnec, rendlík, vosk. Na ohni ve starém hrnci či rendlíku roztavíme vosk.
Postup: <ol style="list-style-type: none"> 1. Děti promyslí, jaký symbol, zkratku, přezdívku a povahu by k sobě přiřadily. 2. Vezmou si rozkrojenou bramboru. Do ní vyryjí svůj symbol, který dítě charakterizuje. 3. Když si děti vytvoří své razítka, vezmou si modelovací podložku a modelínu. 4. Vymodelují si jeden geometrický tvar (obdélník, čtverec, kruh, ovál). Nahore je tvar plochý, široký okolo 8cm, vysoký asi 1.5cm a hrany tvaru musí být přizvednuté, aby nevytekl vosk, který tam budeme nalévat. 5. Do vymodelovaného tvaru otisknou razítka, které si vytvořily. Pokud budou chtít přidat text, musí být zrcadlově. 6. Na kahanu roztavíme vosk, dbáme na bezpečí dětí. Děti si nosí své výtvary na podložce a učitel jim voskem vylije jejich výslednou medaili. 7. Počkáme, až vosk zaschne a poté můžeme oddělit vosk od modelíny. 8. Dětem vznikne jejich první vosková medaile.
Předpokládaný čas: 2. hodiny
Cílová skupina: 4. - 5. třída
Potřeby a materiál: Vosk, modelína, podložky, brambory, nožičky, kahan, rendlík.
Vyhodnocení (reflexe): „Symbol, který mě vystihuje“ je pro děti obtížné pojmut v použití v řezbě do brambory, tak byly vymyšleny jednodušší obrazce.
Upozornění: Dbát na bezpečnost žáků, vosk je horký. Rozdělit děti při odlévání na menší skupinky, zdůraznit opatrnost také při vyřezávání symbolů do brambor.

Téma: Vánoční cukroví pro obry
Cíl: Děti umí vrstvit, tvarovat papír a vytvářet plastický povrch. Umí výtvarně zpracovat model zvětšeného prvku.
Klíčová slova: reliéf, prostorový objekt, tvarování papír
Motivace: Ve třídě schováme dárečky, třeba bonbóny. Děti je mají za úkol v tichosti najít. Kdo najde jeden bonbón, sedne si a čeká, dokud všechny děti nenajdou svůj bonbón.
Technika: Reliéf z mačkaného a trhaného papíru
Příprava: Bonbóny pro motivaci, nebo pokud budou Vánoce, můžeme každému schovat kousek cukroví.
Postup: <ol style="list-style-type: none">
1. Každé dítě dostane kus kartónu.
2. Děti si promyslí, jak pojmu téma o cukroví, a jak vytvoří hostinu pro obra.
3. Cukroví musí být veliké. Z kartónu si vystříhnou potřebný tvar.
4. Natrhají a namačkají si potřebný papír.
5. Na karton kladou vrstvy papíru na sebe, pak je slepí lepidlem. Vytváří určité cukroví.
6. Pro pestrost cukroví mohou využít i barevný papír.
Předpokládaný čas: 1 hodina
Cílová skupina: 2. - 4. třída
Potřeby a materiál: Papír, krepový papír, balicí papír, nůžky, lepidlo herkules, štětec
Vyhodnocení (reflexe): Dětem se líbila práce s kartonem. Nadšeně si představovaly, jak odpoledne přijdou obři a na připravených dobrotách si pochutnají. Méně zruční žáci měli problém se stříháním kartonu.

4.2 Postup při tvorbě metodických listů

Při tvorbě metodických listů jsem postupovala podle cílů, které jsem si před jejich tvorbou určila. Posuzovala jsem, co je pro souhrn metodických listů důležité. Důraz byl kladen na dodržení zadaného tématu a splnění pedagogického záměru. Cíl metodických listů byl promítnut do koncepce celoročního využití.

Dalším krokem bylo vymyslet techniky, které budou zastupovat souhrn deseti metodických listů. Pestrost metodických listů byla velmi podstatná, neměl být vytvořen námět, který by se opakoval. Po vymyšlení deseti technik a materiálů, se začalo uvažovat, co by bylo vhodné a přínosné pro výuku s ohledem na náměty a zpracování.

Jako první byl vymyšlen postup a technika. V další fázi jsem přemýšlela o potřebném materiálu, o cílech, časové dotaci a přípravné fázi, kterou musí učitelé absolvovat před složitější technikou. Na konec bylo nutné zamyslet se nad zajímavým názvem, který by se k technice hodil a děti nadchl. Název musí být motivující. Když děti uslyší název práce např. domov pro trpaslíky, cukroví pro obry a tak dále, měly by se na práci těšit, aniž by věděly jaká technika a tvoření je čeká.

Současně s názvem byla snaha vymyslet motivaci k danému tématu. Ta je pro výuku výtvarné výchovy významná. Motivace, jak již bylo zmiňováno, může pramenit ze samotného názvu zpracovávaného tématu, ale většinou je nezbytné mít vymyšlený stimul ve formě krátké aktivity. Cílem takovéto aktivity je probudit přirozenou zvědavost a hravost dítěte.

4.3 Realizace vybraných metodických listů

Oslovila jsem čtyři učitele, aby si vybrali téma, které je nejvíc zaujalo a chtěli by ho zpracovat. Pro dvě učitelky bylo cokoliv nového a jiného nepřijatelné. Vybraly si témata, které se tvoří z papíru. Samy říkaly, že nebudou zkoušet nic složitějšího, časově a materiálově náročného. Takže nejvíce se jim líbila témata, ve kterých byl použit papír.

Třetí učitelka na prosbu o realizaci metodických listů reagovala pozitivně, ale i po opakovaném požádání se realizace nekonala.

Nejvíce radostné bylo požádání jedné paní učitelky, které se líbily všechny práce. Každou pojímala jako originální nápad a skvělé zpracování. Jmenovaná učitelka zpracovala ve svých hodinách nejvíce metodických listů. Časem využije všechny náměty, protože není ani jeden, který by nestál za vyzkoušení.

Celkem bylo realizováno sedm metodických listů. Dvě témata byla realizována dvakrát. Podle fotografií můžeme mít srovnání, jak každý učitel uchopil námět jinak a tudíž je zpracování odlišné.

Téma „cukroví pro obry“ bylo realizováno, ale jako jediné je bez fotodokumentace. V tomto případě bohužel fotodokumentace obsahovala i snímky dětí, a z etických důvodů jsem je nemohla zařadit do své práce.

4.3.1 Popis realizace metodických listů

Metodické listy byly realizovány na školách v Libereckém kraji. Školy pocházely z různých částí libereckého kraje a to z měst Železný Brod, Tanvald, Liberec a Smržovka. Při realizaci byly osloveni učitelé z těchto škol a ti si mohli z těchto metodických listů vybrat. Učitelé byli požádáni, zdali by mohli metodické listy vyzkoušet v praxi a napsat závěrečnou reflexi. Ta se měla týkat metodických listů, jejich funkčnosti a doplnění toho, co by udělali jinak, co metodickým listům schází a zda je doba realizace a věk skupiny správně stanoven.

Jeden metodický list (č. 3. „Kouzlíme s víčkem“) byl realizován samotným autorem metodických listů. Zpětná vazba, tzn. závěrečná reflexe, v takovém případě nemusí vypovídat o skutečné hodnotě, proto je vhodnější, požádat o hodnocení učitele, kteří budou odpovídat nezaujatě a sami za sebe.

Kdo výuku realizoval?

Získané informace od učitelů po realizaci metodických listů potvrdily výsledky anketního šetření. Učitelé dostali na výběr z deseti metodických listů. Měli za úkol vybrat ten list, který by dělali rádi a který zpracují ve své výuce a napíší reflexi.

Nejčastěji byly vybírány metodické listy č. 2, č. 6, č. 7 a č. 10 z důvodů

- Jednoduchosti
- Snadná dostupnosti materiálu
- Organizačně nenáročných materiálů

Dále byly vybrány listy č. 3 a č. 9. V těchto případech nebyl využíván papír, ale modelína, vosk, a hliníková víčka.

Kde byly listy realizovány?

List č. 3 „Kouzlíme s víčkem“

List č. 3 byl realizován autorem metodických listů. Realizace proběhla na speciální základní škole, kde bylo ve třídě 7 dětí. Byly to děti, které měly ADHD, ADD, a LMD. Očekáváno bylo opovrhování daným tématem, náročnost při pochopení a zpra-

cování materiálu. Opak se stal pravdou, děti byly pracovití, plné euforie a samy se snažily zapojit do vyhledávání dalších struktur. Každá nově objevená struktura, která vytvořila otisk, byla pro děti radostí a motivací.

List č. 3 „Kouzlíme s víčkem“ byl realizován i v klasické třídě.

Učitelka základní školy ZŠ Křížanská, Liberec VI. Ostašov, si vybrala pro realizaci stejné téma, které bylo realizováno ve speciální škole. Ve škole v Liberci ZŠ Křížanská má učitelka ve třídě 28 dětí a metodické listy byly realizovány ve 3. třídě.

Dále na této škole byly realizovány listy:

- **list č. 2 „Maskujeme svoji tvář“**
- **list č. 7 „Papírová země“**
- **list č. 9 „Razítko jako symbol“**

List č. 6 „Procházka po cizí planetě“ a List č. 10 „Vánoční cukroví pro obry“

Tyto listy byly vyzkoušeny na základní škole v Železném Brodě v 1. třídě. Ve třídě bylo 20 dětí.

List č. 7 „Papírová země“

Tento list byl realizován na základní škole v Tanvaldě ve 4. třídě. Ve třídě bylo 22 dětí.

Jaká skupina se podílela na realizaci metodických listů?

Skupiny dětí byly různorodé.

- U metodického Listu č. 2, č. 3, č. 7 a č. 9 to byly děti klasické základní školy 3. třídy. Ve třídě bylo 28 dětí. Realizace probíhala v Liberci na ZŠ Křivanská.
- Metodický list č. 3 byl realizován ve speciální škole v Dolní Smržovce, ve třídě byly děti s různými poruchami chování, učení a děti mentálně retardované. Ve třídě bylo 7 dětí, které se vyučovaly pospolu s druhou a třetí třídou.
- Metodický list č. 6 a č. 10 byl realizován na ZŠ Železný Brod v 1. třídě, kde bylo 20 dětí.
- Metodický list č. 7 byl realizován na ZŠ Tanvald ve 4. třídě, kde bylo ve třídě 22 dětí.

4.3.2 Reflexe a sebereflexe odučených metodických listů

Sebereflexe metodického listu č. 3 „Kouzlíme s víčkem“

3. třída, 1 hodina stačí

Metodický list č. 3 byl vytvořen s dětmi na specializační praxi ve speciální škole v Dolní Smržovce. Už pouhý název tématu, byl pro děti zajímavý a motivující. Moc se na tvorbu těšily a vůbec nevěděly, co od toho mají čekat. Jejich nadšení a pracovitost byla udivující. Bylo nečekané, že budou pro práci tak nadšené. V ostatních hodinách tolik radosti neprojevovaly. Jednoduché provedení mělo své kouzlo. Samy práci zhodnotily velice pozitivně. Děti vytvořily spoustu vánočních ozdob, které různě ostříhávaly a daly ozdobám zajímavé tvary. Tyto děti jen tak něco nezabaví, ale vybraný námět je nadchl. Poté co děti využily veškerý materiál donesený učitelem, byly vyzvány ke hledání dalších možností pro „Kouzlení s víčkem“. Našly ještě mnoho předmětů, jejichž otisk zanechal velmi zajímavou strukturu. Velice povedená hodina.

Nevýhoda, která nastala při práci s těmito dětmi, byla v nutnosti navedení na dané téma, kdy musel učitel předvést a vytvořit vzor pro realizaci, aby měly děti jasnou představu o tom, co mají dělat. Dále byly učitelem obstarány struktury, které děti používaly.

Po použití metodického listu v praxi bychom mohli říci, že je plně funkční a lze ho zpracovávat ve všech věkových kategoriích. Frotovat hliníková víčka zvládnou děti 1. třídy, tak i děti 5. ročníku.

Reflexe metodického listu č. 3 „Kouzlíme s víčkem“

3. třída, 1 hodina (bohatě stačí)

Frotáž třída již znala (pastel, tužka, voskovka na papír). Motivační část byla věnována hlavně ekologii a vyhodnocování množství jednotlivých produktů (jogurty, paštiky, sýry), z nichž víčka byla. Frotování probíhalo na podložce z kartonu. Potřebovali jsme různé předměty výtvarné dílny (drátky, brčka, špejle, dřívka apod.) i předměty běžné potřeby (kancelářské svorky, klíče, mince, párátko atd.). Někdo frotoval raději

prsty než lžičkou, případně její druhou stranou. Výhodou techniky je možnost vyhladit víčko i několikrát za sebou, není-li autor se svým dílem spokojen nebo chce-li zkusit další materiály atd. Klasická kruhová víčka lze použít jako ozdoby na nástěnný vánoční stromek, sbírat je s třídou můžeme po celý rok. Technika se daří lépe u víček tužších - měkká (Activie s obdélníkovou základnou atp.) nemají tak výrazný efekt. Pěkná, zábavná netradiční technika, kterou zvládnou lehce i nejmenší školáci.

Reflexe metodického listu č. 2 „Maskujeme svoji tvář“

3. třída, 2 hodiny (1 hodina je málo)

Motivací v tomto metodickém listě je výtvarná hra. O možnostech papíru si učitel se žáky hlavně povídal, v praxi byly dětem již známy. Zkusili quilling, kudrnky, dětmi velmi oblíbené kroucení. Základní tvar obličeje si většina dětí potřebovala předkreslit, což nebylo považováno za problém vzhledem k věku. Nejčastěji děti volily mačkání a vrstvení papíru.

V závěru byly shrnuty výhody tématu a provedení:

- vlastní invence dětí při jednoduchém námětu
- využití zbytkového materiálu z předchozích hodin
- cenová nenáročnost

Reflexe metodického listu č. 6 „Procházka po cizí planetě“

1. třída, 1 hodina stačí

Práce děti bavila od začátku až do konce. Líbilo se jim muchlání a malování papíru a byly velmi překvapené, co vzniklo po jeho rozložení. Samotné děti napadlo určit si, v jaké části planety by chtěly žít. Vymýšlely různé příběhy o „kouzelné planetě“. Je zde učitelem spatřována možnost propojení s literární výchovou.

Reflexe metodického listu č. 7 „Papírová země“

4. třída, (1 hodina nestačí) škola Liberec

Děti ruličky v pohodě zvládají, ale je nutné upřesnit, zda je možné je i stavět, pokládat, nebo kombinovat. Pro některé děti je představa 3D krajiny náročná. Pár dětí se neubránílo popisnosti a barvě či kresbě (palma, studna, sopka, ovečky). Některé děti musely dodělat práci doma, jedna hodina není dostačující v žádném případě. Na aktivitu bylo doporučeno alespoň dvě, s menšími klidně i tři hodiny. Téma a zpracování je vhodné jako kombinace při probírání krajiny ve vlastivědě.

- děti práce bavila
- ruličky děti motají přes tužku poměrně snadno, avšak i na tak malou plochu, jakou je A5 čtvrtka je jich zapotřebí poměrně dost
- někdo používá kromě ruliček i spirálky, což vypadá také dobře

Reflexe metodického listu č. 7 „Papírová země“

4. třída, (1 hodina nestačí) škola Tanvald

Roličky byly předem připraveny z novinového papíru. Příprava byla nutná, neboť by dvouhodinovka na takto velkou plochu, kterou učitelka zvolila pro práci čtyřčlenné skupiny, vůbec nestačila. I tak bojovaly s časem a některé dodělávky barvou bylo nutné ještě dokončit další hodinu výtvarné výchovy. Co je ale nejdůležitější, že děti práce okamžitě nadchla a s chutí budovaly svůj společný ostrov. Pracovaly ve skupinkách po pěti nebo čtyřech. Tvorba je jednoznačně pohltila. Vymýšlely různé možnosti a stavby. Projevovaly se kreativně, nebyl problém s dohodou, co kdo bude dělat. Z fotografií je patrné nadšení i spolupráce. Dětem byla ponechána takzvaně volná ruka, takže si učitelka není jistá, zda se práce dají brát jako reliéf, asi ne všechny, neboť děti stavěly lampy a domy jakoby vzhůru do prostoru. Učitelka neměla chuť jim bránit v rozletu a nechala je tvořit podle jejich kreativních nápadů.

Dílo se jim líbilo stále víc, jak postupně vznikalo. Největší radost měly s dokončováním v barvách, kdy se jim před očima odhalovala výsledná podoba ostrova.

Výsledky svého snažení si děti vystavily ve třídě a jsou tam neporušené doposud. Děti jsou na své ostrovy náležitě pyšné a obcházejí je obloukem, aby se neponičily. Sama učitelka má jak z práce, tak ze závěrečných výsledků pěkný pocit. Hodina byla pro všechny neobvyklá, zajímavá a přínosná.

Reflexe metodického listu č. 9 „Razítko jako symbol“

4. třída, minimálně 2 hodiny

Pojem „symbol, který mě vystihuje“ je pro děti obtížné pojmout v použití pro řezbu do brambory, která není ještě příliš přesná a děti rozčiluje, že "to" není podle jejich představy. Dětem bylo doporučeno volit v tomto případě jednodušší motivy (sluníčko, srdce atd.). Některé děti vyřezaly své jméno. V modelíně otisk ještě dočišťují, zatím si, ale nedovedou představit, jaký bude jejich odlitek. Vosk byl využit ze zbytků svíček (přinesly děti i učitelky). Zatuhlý vosk se však od modelíny těžce odlepuje (patrně záleží na typu obojího), proto je zde doporučení modelínovou formu potírat mýdlovou vodou. Některá díla se moc povedla. Čas je minimálně 2 hodiny kvůli úklidu třídy a menšímu tlaku by učitelka doporučovala ve dvouhodinovce VV připravit parádní formy a zalít je podle individuálních přístupů žáků (někdo je hotov na začátku 2. hodiny, někdo nestíhá ani na konci). Některé během 2. hodiny a poslední např. v hodinovce pracovní výchovy. Vylupování je super! Nejvíce všechny nadchly další možnosti práce s voskem (odlitky do stop ve sněhu, do pískoviště v létě atd.), práci budou určitě opakovat, jen bude vyměněna brambora např. za gumu, modurit, samotvrdnoucí hlinu, keramickou hlinu a jiné. Velmi pěkná příprava.

Reflexe metodického listu č. 10 „Vánoční cukroví pro obry“

1. třída, 1 hodina stačí

Děti vždy rády pracují s barevným papírem. Líbila se jim také práce s kartonem, nadšeně si představovaly, jak odpoledne přijdou obři a na připravených dobrotách si

pochutnají. Někteří méně zruční žáci měli problém se stříháním kartonu, ale nakonec se vše zdařilo. Při hodině vznikl prostor pro povídání o vánočních zvycích.

4.3.3 Metodické obtíže

Při realizaci metodických listů bylo doporučeno:

- Stanovit přesnější dobu potřebnou k realizaci vybraného metodického listu.
- Využít jiných druhů materiálu.
- Vymazat modelínu při odlévání z vosku mýdlem. Čas vyučovací hodiny u listu č. 9 navýšit minimálně na 2 hodiny.
- U listu č. 7 bylo doporučené upřesnění, zdali děti mohou ruličky skládat i na sebe. Nemají 3D představivost. Jedna vyučovací hodina na tuto práci nestačí, proto byly doporučeny 2 hodiny a s malými dětmi i tři hodiny.

4.3.4 Doporučení pro praxi

Celkem bylo v praxi využito a ověřeno šest metodických listů, z toho dva listy byly ověřeny dvakrát. Ve většině zpracování se techniky zdály být dobře popsány. Chyby a nesrovnalosti, které vyplývají z reflexe, nebyly tak velké a zásadní, aby byly metodické listy nehodnotné. Nejvíce se jednalo o časovou dotaci, která byla ve větší míře uvedena velice krátká. Z jedné hodiny byl doporučen časový úsek rozšířit na dvě vyučovací hodiny. Tyto termíny byly nastíněny v kapitole metodických obtíží. Pro učitele, kteří rádi využijí metodické listy je doporučeno, aby věkovou kategorií a časovou dotací u jednotlivých metodických listů brali s rezervou. Není nutné postupovat po jednotlivých krocích, které metodické listy udávají, stačí zapojit fantazii a kreativnosti a metodické listy se dají přizpůsobit všem věkovým kategoriím, stačí využít obtížnější materiál nebo pracovat více v detailech a zabavíme i ty straší žáky.

5 Závěr

V diplomové práci jsem se pokusila nastínit téma reliéfu jak z pohledu teoretického, tak praktického a to především na 1. stupni základní školy. Téma je natolik široké, že by šlo rozvíjet, proto zůstává i nadále otevřené. Chtěla jsem ucelit techniky reliéfu, které se dají využít ve výtvarné výchově. Učitelům by tato diplomová práce měla usnadnit hledání námětů pro jejich výuku.

V první kapitole byl reliéf nastíněn z mnoha pohledů. Dozvěděli jsme se o jeho vývoji během několika staletí. Zmínila jsem několik medailérů, o kterých si myslím, že jsou ti nejznámější. Reliéf je řazen do prostorové tvorby a i tou čtenáře provázím. Další fázi jsou materiály a techniky, ze kterých lze reliéf tvořit a je možné je využít ve výtvarné výchově. Materiály a techniky jsou nedílnou součástí teoretické části.

Druhá část diplomové práce se zabývá terénním šetřením, které se týkalo učitelů 1. stupně základních škol. Mým cílem bylo zjistit, jestli učitelé na 1. stupni využívají reliéf v hodinách výtvarné výchovy a jak často se mu věnují. Z mého zkoumání vyšlo najevo, že reliéf je poměrně hojně zařazován do výuky, což je potěšující zjištění. Dále bylo zjištěno, že kvalifikace učitelů na využití reliéfu nemá žádný vliv, ba naopak nekvalifikovaní učitelé využívají reliéf častěji. V další fázi jsem zjistila, že nejčtenější věková kategorie, která využívá reliéf, jsou učitelé do 30 let.

Třetí část diplomové práce byla stěžejní a opírala se o navržení metodických listů, ve kterých byl hlavním tématem reliéf. Metodické listy jsem navrhla hlavně pro učitele, kteří s reliéfem téměř nepracují, ale slouží i pro učitele, kteří reliéf využívají. Pro ně mohou být metodické listy zpestřením jejich výuky, jejím obohacením a inspirací při další práci.

Tvorba metodických listů pro mě byla doposud nepoznanou činností, zajímavou zkušeností, která mě obohatila a ukázala, že i ve výtvarné výchově na základní škole je mnoho nádherných technik a materiálů vhodných i pro práci s nejmenšími dětmi. Budu ráda, když moje tvorba splní svůj cíl a učitelé rádi sáhnou po těchto metodických listech a využijí tyto techniky a náměty ve výtvarné výchově. Rozšířením škály výtvarných technik ráda přispěji k větší vynalézavosti a rozvoji abstraktního a tvořivého myšlení dětí. Technika reliéfu je velmi málo využívaná a díky těmto metodickým listům by se

mohl počet hodin reliéfního tvoření na školách zvýšit. Budu ráda, kdyby učitelé věděli, že tyto metodické listy existují a měli možnost k nahlédnutí a případnému využití. Metodické listy ať již jde o těžší nebo lehčí techniky, učitelům usnadňují přípravu na výtvarnou výchovu. Mohou po nich sáhnout, aniž by se museli nějak zvlášť připravovat na hodiny výtvarné výchovy. Doufám, že budou pro učitelé výzvou a přinesou do výuky něco neokoukaného. Obohatí tím svou zkušenost a dětem nabídnou nové a pestré náměty.

Seznam obrázků

Obrázky a jejich zdroje

Obrázek č. 1 Ghiberty „Rajská brána“

Rajská brána, Ghiberty, Florencie, *Scultura-italiana* [online]. [vid. 29. 1. 2013].
Dostupné z: <http://www.scultura-italiana.com/Galleria/Ghiberti%20Lorenzo/imagepages/image7.html>

Obrázek č. 2 Šaloun „Pomník mistra Jana Husa“

Socha Jana Husa, Šaloun, Praha, *Wikimedia* [online]. [vid. 15. 1. 2013]. Dostupné z:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/Prague_hus_statue.jpg

Obrázek č. 3 „Učitelské domy“

Učitelské domy, Otakar Novotný, Praha, převzato z: *Wikimedia* [online]. [vid. 15. 1. 2013].

https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:U%C4%8Ditelsk%C3%A9_domy_-_ul._Eli%C5%A1ky_Kr%C3%A1snohorsk%C3%A9_v_Praze.jpg

Obrázek č. 4 Boccioni „Jedinečné tvary

Jedinečné tvary prostorové kontinuity, Umberto Boccioni, *Wikimedia* [online]. [vid. 15. 1. 2013]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/%27Unique_Forms_of_Continuity_in_Space%27%2C_1913_bronze_by_Umberto_Boccioni.jpg

Obrázek č. 5 Stanislav Sucharda

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Obrázek č. 6 Otakar Španiel

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Obrázek č. 7 Jiří Harcuba

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Obrázek č. 8 Jaroslav Bejvl

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Obrázek č. 9 Ladislav Kozák

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Obrázek č. 10 Vladimír Oppl

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Obrázek č. 11 Jitka Jelínková

HAIMANN P. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě. Slezska a Slovenska (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-324-0

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy celkem

Graf č. 2 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

Graf č. 3 – Nezařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

Graf č. 4 – Využití reliéfu z hlediska věkové kategorie

Graf č. 5 – Nevyužití reliéfu z hlediska věkové kategorie

Graf č. 6 – Četnost v zařazení reliéfu do hodin výtvarné výchovy v průběhu jednoho roku

Graf č. 7 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

Graf č. 8 – Zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska chybějící kvalifikace

Graf č. 9 – Nevyužití reliéfu ve výtvarné výchově z hlediska třídění věkové kategorie

Graf č. 10 – Využití reliéfu jednou za rok z hlediska věkové kategorie

Graf č. 11 – Využití reliéfu více než jednou za rok z hlediska věkové kategorie

Graf č. 12 – Důvody zařazení reliéfu do hodin výtvarné výchovy

Graf č. 13 – Důvody pro zařazení reliéfu do výtvarné výchovy z hlediska kvalifikace

Graf č. 14 – Důvody pro zařazení reliéfu do výuky z hlediska chybějící kvalifikace

Graf č. 15 – Důvody zařazení reliéfu do výuky učitelů do 30let

Graf č. 16 – Důvody zařazení reliéfu do výuky učitelů ve věku 31-45 let

Graf č. 17 – Důvody zařazení reliéfu do výuky učitelů ve věku 46 a více let

Graf č. 18 – Důvody nezařazení reliéfu do výtvarné výchovy

Graf č. 19 – Důvody nezařazení reliéfu do výuky učitelů do 30let

Graf č. 20 – Důvody nezařazení reliéfu do výuky učitelů ve věku 31-45let

Graf č. 21 – Důvody nezařazení reliéfu do výuky učiteli ve věku 46 a více let

Graf č. 22 – Využití druhů reliéfu, který učitelé zařadili do výuky

Graf č. 23 – Věk respondentů

Graf č. 24 – Kolik let praxe vykonávají

Graf č. 25 – Vzdělání respondentů

Tabulka č. 1 – Kategorizace odpovědí

Seznam použité literatury

1. HAIMANN P., 2006. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri. ISBN 80-7277-324-0.
2. MATĚJČEK A., 1948. *Dějiny umění v obrysech*. Praha: Melantrich.
3. SCHEJBAL J., JUNGMANNOVÁ M., 2002. *Svět umění Umělci, směry, slohy*. Praha: Euromedia Group k. s. ISBN 80-242-0853-9.
4. TROJAN R., MRÁZ B., 1990. *Malý slovník výtvarného umění*. Str. 167, Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-22338-9.
5. BALEKA J., 1997. *Výtvarné umění Výkladový slovník*. Academia. ISBN 80-200-0609-5.
6. NEDVĚDOVÁ, ZATLOUKALOVÁ, 2000. *Výtvarná tvorba*. Rubico. ISBN 80-85839-46-6.
7. CIKÁNOVÁ K., 1996. *Objevujte s námi textil*. Aventinum. ISBN 80-85277-85-9.
8. ROESELVÁ V., *Techniky ve výtvarné výchově*. Sarah, 1996, ISBN 80-902267-1-x.
9. HAZUKOVÁ H., ŠAMŠULA P., 1991. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha. ISBN 80-7066-368-5.

10. MORAVEC J., 2011. *České mince 1993-2012 a medaile české mincovny 1993-2010*. Merkur revue. ISBN 978-80-903662-3-7.
11. GAVORA P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
12. JABLOŇSKA. A., 1997. *Kouzelné barvy*. Praha: Knižní klub. ISBN 80-7176-527-9.

Internetové zdroje

13. WIKIPEDIE [online]. [vid. 15. 1. 2013]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sochařství_a_architektura_20._století
14. RAŽBA [online]. [vid. 29. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.razba.cz/medaile-historie.html>
15. SCULTURA-ITALIANA [online]. [vid. 29. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.scultura-italiana.com/Galleria/Ghiberti%20Lorenzo/imagepages/image7.html>

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník pro učitele 1. stupně ZŠ

Příloha B – Fotodokumentace listu č. 2 „Maskujeme svoji tvář“

Příloha C – Fotodokumentace listu č. 3 „Kouzlíme s víčkem“ Liberec

Příloha D – Fotodokumentace listu č. 3 „Kouzlíme s víčkem“ Smržovka

Příloha E – Fotodokumentace listu č. 6 „Procházka po cizí planetě“

Příloha F – Fotodokumentace listu č. 7 „Papírová země“ Liberec

Příloha G – Fotodokumentace listu č. 7 „Papírová země“ Tanvald

Příloha H – Fotodokumentace listu č. 9 „Razítko jako symbol“

Přílohy

Příloha A

Dotazník pro učitele 1. stupně ZŠ

Dobrý den,

Právě se Vám dostal do rukou dotazník, který je anonymní. Jedním z cílů dotazníku je zjistit, zdali učitelé využívají v hodinách výtvarné výchovy reliéfní techniky a v jaké míře.

Obracím se na Vás s prosbou o objektivní posouzení a vyjádření Vašich názorů k níže uvedeným námětům. Předem Vám děkuji za spolupráci a Vaše upřímné odpovědi.

Michaela Kotrbancová

Katedra primárního vzdělávání, Technická univerzita v Liberci

1. Zařazujete techniku reliéfu do hodin výtvarné výchovy?
Ano- Ne

2. Jak často zařazujete reliéf v průběhu jednoho roku?
  - a) Nikdy
  - b) Jednou za rok
  - c) Více než jednou za rok

3. Označte důvod, proč zařazujete reliéf do výtvarné výchovy.
  - a) zpestření výuky
  - b) technicky zajímavá výuka
  - c) rozvoj prostorového vnímání
  - d) jiný důvod

4. Označte důvod, proč nezařazujete reliéf do výtvarné výchovy.
  - a) Časová náročnost
  - b) Materiálová náročnost
  - c) Finanční náročnost
  - d) Organizační náročnost

e) Jiný důvod

5. Krátce popište hodinu, která byla věnována reliéfu.

.....
.....
.....
.....
.....

6. Váš věk spadá do kategorie?

- a) do 30 let
- b) 31- 45 let
- c) 46 a více let

7. Kolik let vykonáváte praxi ve školství?

- a) Do 5
- b) 6- 15 let
- c) 16 a více

8. Odpovídá Vaše vzdělání kvalifikaci pro učitelství 1. stupeň ZŠ?

Ano- Ne

Příloha B

Fotodokumentace listu č. 2 „Maskujeme svoji tvář“

Dívka 9 let, reliéfní maska, cca20 x 15 cm Dívka 9 let, reliéfní maska, 20 x 15 cm

Dívka 9 let, reliéfní maska, 20x 15cm

Chlapec 10 let, reliéfní maska, 20 x 15 cm

Chlapec 9 let, reliéfní maska, 20 x 15 cm

Dívka 9 let, reliéfní maska, 20x 30 cm

Příloha C

Fotodokumentace listu č. 3 „Kouzlíme s víčkem“ Liberec

Dívka 8 let, reliéf, frotáž, 6 x 6 cm

Chlapec 9 let, frotáž, 8 x 10 cm

Dívka 8let, frotáž, 5 x 4 cm

Chlapec 8 let, frotáž, 5 x 6 cm

Chlapec 9 let, frotáž, 7 x 6 cm

Dívka 8 let, frotáž, 5 x 6 cm

Příloha D

Fotodokumentace listu č. 3 „Kouzlíme s víčkem“ Smržovka

Dívka 10 let, frotáž, 7 x 5 cm

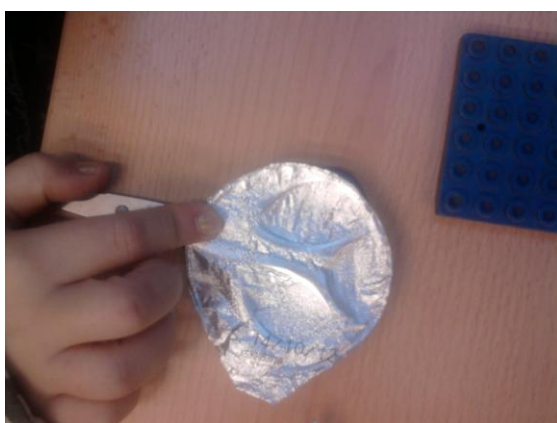
Chlapec 10 let, frotáž, 7 x 5 cm

Dívka 10 let, frotáž, 6 x 5 cm

Chlapec 11 let, frotáž, 7 x 5 cm

Dívka 10 let, frotáž, 6 x 5 cm

Chlapec 10 let, frotáž, 6 x 5 cm

Příloha E

Fotodokumentace listu č. 6 „Procházka po cizí planetě“

Dívka 6 let, reliéf, muchláž, A3

Chlapec 7 let, reliéf, muchláž, A3

Dívka 6 let, reliéf, muchláž, A3

Chlapec 6let, reliéf, muchláž, A3

Chlapec 7 let, reliéf, muchláž A3

Chlapec 6 let, reliéf, muchláž, A3

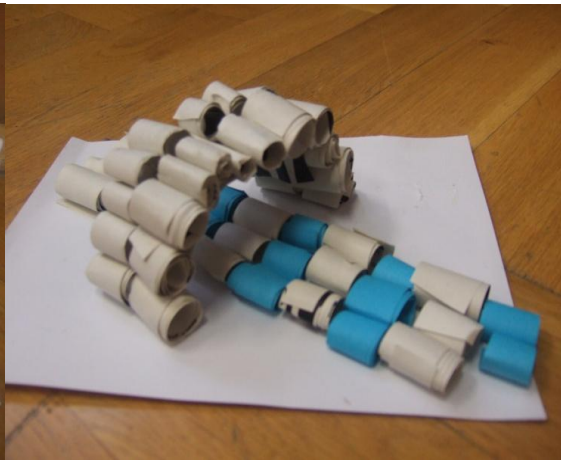

Příloha F

Fotodokumentace listu č. 7 „Papírová Země“ Liberec

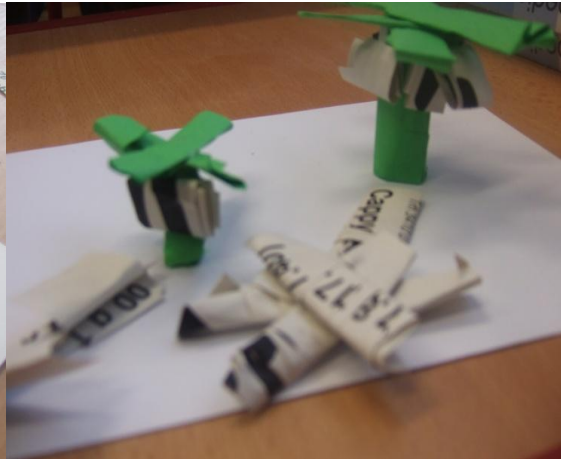
Dívka 10 let, papírový reliéf, A5

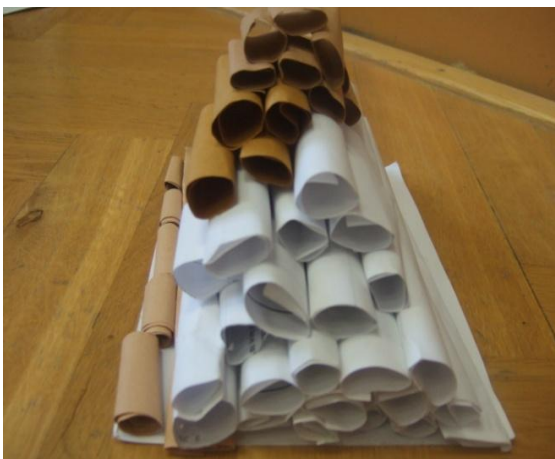
Chlapec 9 let, papírový reliéf, A5

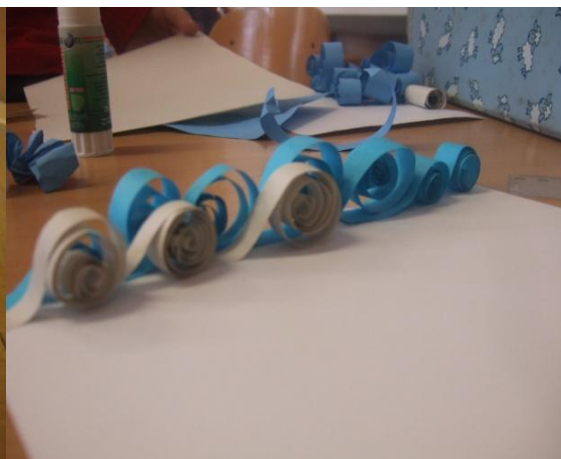
Chlapec 10 let, papírový reliéf, A5

Dívka 10 let, papírový reliéf, A5

Chlapec 9 let, papírový reliéf, A5

Dívka 10 let, papírový reliéf, A5

Příloha G

Fotodokumentace listu č. 7, „Papírová Země“ Tanvald

Skupina 4-5 žáků, kluci a dívky 10 let, papírový reliéf, 60 x 100 cm

Skupina 4-5 žáků, kluci a dívky 10 let, papírový reliéf, 60 x 100 cm

Skupina 4-5 žáků, kluci a dívky 10 let, papírový reliéf, 60 x 100 cm

Příloha H

Fotodokumentace listu č. 9 „Razítko jako symbol“

Dívka 10 let, reliéf, bramborové razítko Chlapci dívky 10 let, tisk razítek, 8 x 5cm

Vylévání modelíny voskem

Dívka 10 let, voskový odlitek, 8 x 5 cm

Dívka 10 let, voskový odlitek, 7 x 5 cm Chlapec 10 let, voskový odlitek, 8 x 6 cm